

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Meld. St. 5

(2014–2015)

Melding til Stortinget

Nordisk samarbeid

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Meld. St. 5

(2014–2015)

Melding til Stortinget

Nordisk samarbeid

Innhold

1	Innledning	5	5.2	Utdanning og forskning	19
			5.3	Nærings-, energi- og regional- politikk	21
2	Aktuelle saker	7			
	Moderniseringsprosjekt	7	5.4	Miljø	24
	Visjonserklæring	7	5.5	Nordisk strategi for bærekraftig utvikling	26
	Grensehindre	7			
	Bærekraftig nordisk velferd	8	5.6	Helse og sosial	27
	Internasjonal profilering	8	5.7	Arbeidsmarked og arbeidsmiljø ...	29
			5.8	Barn og unge	30
3	Nordens naboer	9	5.9	Likestilling	31
3.1	Nærområdesamarbeidet	9	5.10	Fiskeri og fangst	31
3.2	Arktisk råd	10	5.11	Jord- og skogbruk	32
3.3	Barentsrådet	11	5.12	Ernæring og mattrygghet	33
3.4	Østersjørådet	11	5.13	Økonomi- og finanspolitikk	34
3.5	Nordlig Dimensjon	12	5.14	Justissektoren	35
			5.15	Administrasjon og forvaltning, forbrukerpolitikk, frivillig sektor, flyktninger og migrasjon	37
4	Utenriks-, forsvars- og utviklingspolitisk samarbeid ...	13			
4.1	Norden i Europa	13	5.16	Samer og nasjonale minoriteter ...	37
4.2	Nordisk utenriks- og sikkerhets- politisk samarbeid	13	5.17	Samferdsel	38
4.3	Forsvarssamarbeid	15			
4.4	Utenrikshandel	16			
4.5	Multilateralt utviklings- samarbeid	17			
			Vedlegg		
			1	Sammenstilling av budsjettene 2015 og 2014	41
			2	Anbefalinger fra Nytt Norden-rapporten	42
5	Faglig samarbeid i ministerrådene	18	3	Forkortelser	43
5.1	Kultur	18	4	Nordisk samarbeid – nettsider	45

DET KONGELIGE
NÆRINGS- OG FISKERIDEPARTEMENT

Meld. St. 5

(2014–2015)

Melding til Stortinget

Nordisk samarbeid

*Tilråding fra Nærings- og fiskeridepartementet 3. oktober 2014,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

1 Innledning

Det nordiske samarbeidet er tradisjonelt sterkt og i kontinuerlig endring. Samarbeidet på det utenriks-, sikkerhets- og forsvarspolitiske området har særlig skutt fart de senere år. Gjennom en fleksibel arbeidsform og en åpen politisk dialog har de nordiske land nå et resultatorientert samarbeid med betydelig gjensidig nytteverdi. At vi har ulike tilknytningsformer, er ikke til hinder for et sterkere utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid i Norden.

Regjeringen ønsker å utnytte potensialet for økt europapolitisk samarbeid i Norden bedre. De nordiske landene kan bygge videre på godt etablerte strukturer og samarbeidsformer med sikte på å oppnå resultater både for hvert nordisk land og for Norden samlet sett, i europeisk og internasjonal sammenheng.

I Nordisk ministerråd har samarbeidsministrene satt i gang et omfattende reformarbeid. Målet med er å sikre at det nordiske samarbeidet er i stand til å møte fremtidige utfordringer. Samarbeidet innenfor Nordisk ministerråd skal bli mer dynamisk og politisk rettet, støttet opp av effektive beslutningsprosesser og god administrativ praksis.

Moderniseringen er et resultat av de nordiske samarbeidsministrenes visjonserklæring fra 2014 og rapporten «Nytt Norden», der generalsekretæren i Nordisk ministerråd presenterer 39 konkrete forslag til fornyelse av det nordiske samarbeidet. Sentrale forslag dreier seg om at Nordisk ministerråd og nordisk regjeringssamarbeid må levere gode resultater på aktuelle problemstillinger som opptar de nordiske lands regjeringer. Slik kan en skape felles nordisk nytte og konkrete resultater som har direkte betydning for borgerne i Norden.

Det er økt interesse for den nordiske modellen, for de nordiske velferdsstatene og vår måte å organisere økonomi og arbeidsliv på. Norge og Norden har mye å hegne om, være stolte av og presentere i en bredere europeisk og internasjonal sammenheng. Bredere kjennskap til disse særtrekk ved Norden i øvrige europeiske land vil tjene våre interesser. Regjeringen vil derfor at Nordisk ministerråd bidrar til å profilere Norden sterkere. I 2014 ble det satt i gang et arbeid med en strategi for internasjonal profilering og posisjonering av Norden.

Det islandske formannskapet har i 2014 fokusert på Nordens biologiske ressurser. En rekke initiativer er satt i gang innenfor bioøkonomi og kreative næringer, og samspillet mellom energi, miljø- og klimasektoren i det nordiske samarbeidet. Ett viktig prosjekt har som mål å følge utviklingen i de nordiske landene og være med på å sikre tilstrekkelig aktsomhet i utviklingen av velferdsstaten, en såkalt «velferdsvakt».

Danmark overtar formannskapet i Nordisk ministerråd i 2015.

Nordisk ministerråd legger stor vekt på samarbeidet med sine naboland. I 2013 ble det vedtatt nye retningslinjer for samarbeidet med Estland, Latvia og Litauen, samt Nordvest-Russland. Samarbeidet med regionale råd som Barentsrådet, Østersjørådet og Arktisk Råd videreføres. Den nordlige dimensjonen har vært et viktig forum for nordisk samarbeid med Nordvest-Russland. Innretning av det videre samarbeidet med Nordvest-Russland, vil måtte ses i lys av den nye politiske situasjonen og de restriktive tiltakene rettet mot landet.

Organisering av det nordiske samarbeidet

Statsministrene

Statsministrene har det overordnede ansvaret for det nordiske regjeringssamarbeidet, og har regelmessige nordiske møter i tillegg til den kontinuerlige kontakten om nordiske og internasjonale spørsmål. Statsministrene møttes blant annet i forbindelse med Nordisk råds sesjon i Oslo i oktober 2013, og i denne sammenheng var det også møter med Nordisk råds presidium og med representanter for de selvstyrte områdene. Island var vertskap for sommermøtet i mai 2014. Neste statsministtermøte finner sted i forbindelse med Nordisk råds sesjon i Stockholm 29. oktober 2014.

Samarbeidsministrene, budsjett og administrasjon

Samarbeidsministrene møtes som regel tre ganger i året. Fiskeriminister Elisabeth Aspaker har vært norsk samarbeidsminister siden oktober 2013. Samarbeidsministeren legger stor vekt på å ha et godt samarbeid med Nordisk råd.

Samarbeidsministrene koordinerer det nordiske regjeringssamarbeidet. Et viktig ansvarsområde er ministerrådsbudsjettet og økonomistyring. Budsjettet til Nordisk ministerråd for 2014 var på 955 millioner danske kroner og ble vedtatt i enighet med Nordisk råd. Den norske delen var omtrent 30,6 prosent, basert på en fordelingsnøkkel som ble regnet ut med utgangspunkt i delen de respektive landene har av den samlet nordiske bruttonasjonalinntekten. For 2015 er det vedtatt et kutt i forhold til budsjettet i 2014 på 2 prosent. Budsjettet skal endelig vedtas av samarbeidsministrene i slutten av oktober 2014.

Samarbeidsministrene har ansvaret for det fortløpende arbeidet, mens generalsekretæren i Nordisk ministerråd skal koordinere og forberede den konkrete innsatsen. Nåværende generalsekretær, Dagfinn Høybråten, tiltrådte i mars 2013.

De selvstyrte områdenes stilling i det nordiske samarbeidet

Ålandsdokumentet av 2007 innebærer at de selvstyrte områdene på visse områder likestilles med de nordiske landene med hensyn til arbeidet i Nordisk ministerråd. Helsingforsavtalen ble ikke endret, men tolkes slik at selvstyre, landsstyre og landkapsregjering, innenfor rammen av deres kompetanse, får rett til å være adressater for og kan svare på anbefalinger og spørsmål fra Nordisk råd. De selvstyrte områdene kan lede ministermøter, embetsmannskomiteer og arbeidsgrupper. Ålandsdokumentet gir de selvstyrte områdene rett til å søke om fullt medlemskap i nordiske institusjoner og samarbeidsorganer dersom området har en «særskilt påviselig interesse» for institusjonen.

Innhold

Kapittel 2 i meldingen gir en orientering om aktuelle saker i det nordiske samarbeidet. Kapittel 3 omhandler samarbeidet med nabolandene og de andre regionale rådene, mens kapittel 4 orienterer om nordisk utenriks-, sikkerhets-, forsvars- og utviklingspolitisk samarbeid. Kapittel 5 omtaler det faglige samarbeidet i ministerrådet.

2 Aktuelle saker

Moderniseringsprosjekt

Generalsekretæren fikk i 2013 i mandat å se på mulighetene for å effektivisere og forbedre det nordiske regjeringssamarbeidet. I samsvar med mandatet ble rapporten «Nytt Norden» utarbeidet i løpet av høsten 2013 og våren 2014. De 39 anbefalingene er konsentrert rundt et sterkt nordisk samarbeid på ministernivå, et effektivt sekretariat, et nytt nordisk budsjett, mer nordisk nytte fra prosjekt- og programvirksomheten og bedre styring av institusjonene.

Nordisk ministerråd og nordisk regjeringssamarbeid må levere gode resultater på aktuelle problemstillinger som opptar de nordiske lands regjeringer. Hensikten er å skape felles nordisk nytte og konkrete resultater som har direkte betydning for de nordiske borgerne.

Visjonserklæring

De nordiske samarbeidsministrene vedtok i februar 2014 fire overordnede visjoner som skal stake ut kursen for samarbeidet mellom de nordiske regjeringene i årene som kommer:

Det grenseløse Norden

Det er fortsatt hindre for borgere og bedrifter til fritt å bevege seg i Norden. Derfor har man i 2014 styrket arbeidet med dette gjennom opprettelsen av Grensehinderrådet. Vellykket eliminering av grensehinder er sentralt også for å styrke Nordens konkurransekraft.

Det innovative Norden

Det er behov for nye måter å løse utfordringer på i fremtiden. Ettersom Norden står overfor mange av de samme utfordringene, vil felles løsninger gi merverdi. For å møte fremtidens utfordringer for klima, velferd, utdanning og forskning skal man derfor i felleskap fremme regionale initiativer og samarbeid.

Det synlige Norden

Det er behov for å løfte frem regionens betydning, både utad og innad. Nesten 300 000 nordiske statsborgere bor i et annet nordisk land. Hver dag er det 70 000 grensekryssinger i Norden. Likevel er det begrenset kunnskap om nordisk samarbeid. Det er derfor viktig å fokusere på de nordiske informasjonstjenestene som Hallo Norden, Grensetjenesten og de grenseregionale informasjonssentrene.

Det utadvente Norden

Det hviler et ansvar på Norden for å være en konstruktiv bidragsyter med tanke på fremtidens løsninger på regionale og globale utfordringer innen flere politikkområder. De nordiske landene har derfor blitt enige om å videreføre og forsterke koordineringen av nasjonale posisjoner i internasjonale fora, på områder der dette er av felles interesse.

Grensehindre

Grensehinderarbeidet er høyt prioritert av regjeringen og utgjør et kjerneområde i Nordisk ministerråd. I 2014 erstattet Grensehinderrådet det tidligere grensehinderforum. Grensehinderrådet ledes av det til enhver tid sittende formannskap og norsk representant er Svein Ludvigsen. Samarbeidet med Nordisk Råd tillegges stor vekt og de er også representert i Grensehinderrådet. Den nye organiseringen skal bidra til å styrke koordineringen av arbeidet. Målet er å fjerne 5–10 nordiske grensehinder per år.

I 2013 ble et ti-talls grensehindre løst, og det ble satt fokus på skattemessige utfordringer for små- og mellomstore virksomheter, i tillegg til at man opprettet en felles nordisk webportal med informasjon for bedrifter.

Det pågår et arbeid i Nordisk ministerråd med å fjerne grensehinder om rett til fri fra arbeid for politisk deltakelse for personer som arbeider og bor i to forskjellige nordiske land. På det nordiske kommunalministermøtet 14. august 2014 under-

skrev de nordiske landene en viljeserklæring om å fjerne dette grensehinderet.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet deltar i en arbeidsgruppe som har som mål at de nordiske landene skal endre sine lover slik at alle nordiske arbeidstakere gis den samme rett til permisjon iht. de reglene som gjelder i det nordiske landet de jobber i.

Bærekraftig nordisk velferd

Programmet *Bærekraftig nordisk velferd* er tverrs-ektorielt og gjelder for perioden 2013–2015. Hensikten er å finne innovative løsninger for å fornye de nordiske velferdssamfunnene for Nordens 25 millioner innbyggere.

Som ledd i dette programmet har tidligere svensk statsråd Bo Könberg på oppdrag fra Nordisk ministerråd utredet potensialet for nytt nordisk helsesamarbeid som kan gjennomføres de nærmeste 5–10 år. I rapporten *Det fremtidige nordiske helsesamarbeidet* legger han frem 14 konkrete forslag. Forslagene omfatter bl.a. tiltak mot antibio-

tikaresistens, tjenestemannsutveksling, registerbasert forskning, folkehelse og sjeldne diagnoser. Rapporten skal presenteres for ministrene i 2014 og det vil besluttet hvilke og hvordan forslagene tas videre.

Internasjonal profilering

De nordiske samarbeidsministrene gav i februar 2014 generalsekretær Høybråten mandat til å utarbeide en strategi for fellesnordisk profilering av Norden og det nordiske samarbeidet. Målsettingen er at en endelig strategi kan fremlegges og vedtas forut for Nordisk råds sesjon i oktober i 2014.

Mandatet ble gitt på bakgrunn av et forstudie iverksatt av sekretariatet i Nordisk ministerråd. Forstudien antydte at det kunne være hensiktsmessig å utarbeide en slik strategi. Man har på bakgrunn av dette nedsatt en arbeidsgruppe med ansvar for å lede utarbeidelsen av en endelig nordisk «branding-strategi». Utenriksdepartementet er representert i gruppen.

3 Nordens naboer

3.1 Nærområdesamarbeidet

Nordisk ministerråds internasjonale samarbeid har som mål å sikre stabilitet og godt samarbeid med Nordens naboland og nordisk nytte ute i verden. Dette gjelder først og fremst Østersjøregionen og Barentsregionen, men også Arktis og nabolandene mot sør og vest.

NMR legger vekt på å videreutvikle dette samarbeidet, herunder gjennomføringen av EUs Østersjøstrategi og den Nordlige Dimensjonen på områder av særlig nordisk nytte, å fremme samarbeidet med øvrige regionale organisasjoner og andre relevante aktører samt å støtte grenseregionalt samarbeide mellom Norden og nabolandene.

Målene søkes realisert hovedsakelig via prosjekter og aktiviteter i samarbeid med de nordvestrussiske myndigheter og de nordiske lands representasjoner. Kontorene skaper oppmerksomhet om emner på den nordiske dagsorden, inklusive den Nordlige Dimensjonen og EUs Østersjøstrategi. Kontorene har også en rolle som administrator av prosjekter og programmer og bidrar til utvikling av nordisk-russisk-baltisk samarbeid sammen med kontorene i de baltiske landene.

Arktisk samarbeidsprogram

Det nordiske arktiske samarbeidsprogrammet har til formål å fremme nordisk nytte i Arktis gjennom prosjekter og initiativ. Innsatsen skal støtte opp under arbeidet i Arktisk råd og andre relevante regionale råd og fora.

Det er igangsatt 28 prosjekter under den åpne søknadsrunden innenfor samarbeidsprogrammets temaområder som oppfyller kriteriene for nordisk nytte i Arktis, samt vurderes å styrke de nordiske prioriteringene i Arktisk råd. Tema er befolkning og deres levekår, helse, og samfunnsmessige utfordringer, miljø og natur, klima, bærekraftig næringsutvikling og grønn økonomi, utdanning og kompetanseutvikling av lokalbefolkningen. I tillegg er tre politiske initiativ igangsatt og gjennomført innenfor biodiversitet, likestilling og kjønn, samt næringslivets samfunnsansvar (CSR).

Det skal utarbeides et nytt program for perioden 2015–2017 hvor man gjennomgår innhold og forvaltning av programmet.

Nordvest-Russland

Ministerrådet har tradisjonelt lagt stor vekt på samarbeidet med Russland. Samarbeidet har fokusert først og fremst på fylkene i Nordvest-Russland. Målsettingen har vært å styrke kontaktene over grensene og skape bedre forutsetninger for økonomisk samarbeid og demokratisk utvikling. Andre prioriterte områder er utdanning, forskning, innovasjon og miljø, klima og energi. Nordisk ministerråds kontor i St. Petersburg, Kaliningrad, Murmansk, Petrozavodsk og Arkhangelsk bidrar til å sette samarbeidet ut i live. Det videre samarbeidets innretning vil måtte ses i lys av den nye politiske situasjonen i Russland og de restriktive tiltakene rettet mot landet.

Nye retningslinjer for samarbeidet med Nordvest-Russland ble vedtatt i 2013.

Samarbeidet med Estland, Latvia og Litauen

Ministerrådets kontorer i Estland, Latvia og Litauen er en del av ministerrådets sekretariat og har til formål å fremme og utvikle det nordisk-baltiske samarbeid og bidra til nordenfremmende innsatser i samarbeidet med de nordiske landenes ambassader i landene. Oppgavene er mange og varierte som utvikling av nordisk-baltiske nettverk innenfor blant annet bekjempelse av menneskehandel, arbeidsmigrasjon, nordisk velferdsmodell og kreative industrier. Nye retningslinjer ble vedtatt ultimo 2013.

Hviterussland

De nordiske landene støtter en demokratisk utvikling i Hviterussland. Nordisk ministerråd samarbeider med EU om støtte gjennom eksiluniversitetet European Humanities University (EHU) for hviterussiske studenter i Vilnius. Det er etablert et internasjonalt fond for EHU for å sikre koordinering av støtten og trekke til seg flere givere.

Fondet blir administrert i nært samarbeid mellom ministerrådet, EU og EHU. Fondet er gyldig til utgangen av 2016. Ministerrådet forvalter i tillegg et stipendprogram for unge hviterussere og samarbeider med EU om gjennomføring av et prosjekt til støtte for det sivile samfunnet.

Nordisk ministerråds NGO-program

Nordisk ministerråd har en egen tilskuddsordning for prosjektsamarbeid mellom frivillige organisasjoner i de baltiske landene, Russland, Hviterussland, Polen og de nordiske landene – det såkalte «NGO-programmet». Midlene blir brukt til å støtte opp under prioriteringene i retningslinjene for Russland, Hviterussland og de baltiske landene.

3.2 Arktisk råd

Arktisk råd er det eneste sirkumpolare politiske samarbeidsorganet på regjeringsnivå, og det er bare Arktisk råd som samler alle de arktiske landene og representanter for urfolk for drøfting av saker av felles interesse.

Fram til april 2015 har Canada formannskapet i Arktisk råd. Utvikling for folk i nord er tema for formannskapet.

Arktisk råd har fått betydelig større internasjonal innflytelse de senere årene. Klimaendringene i Arktis har globale konsekvenser. Samtidig åpner issmeltingen for økt økonomisk aktivitet i nord. Før ministermøtet i Kiruna 2013 hadde Norge samarbeidet tett med de andre nordiske landene for at de åtte medlemslandene skulle bli enige om å inkludere nye observatører i rådet. Derfor var det et viktig gjennombrudd da det ble enighet på ministermøtet om å ta opp seks nye land (Italia, India, Japan, Kina, Singapore og Sør-Korea) som observatører, og det ble truffet en prinsipiell beslutning om at også EU får observatørstatus i Arktisk råd. Norge jobber for å inkludere observatørene tettere i Arktisk råds arbeid. I den sammenheng har Norge tatt initiativ til forumet Arctic Frontiers Plus, som er en arena for dialog mellom de arktiske landene, urfolkrepresentanter og observatørlandene. Det første møtet i dette forumet fant sted under Arctic Frontiers i Tromsø i januar 2014.

Etter at Arktisk råds sekretariat ble permanent opprettet i mai 2013, har sekretariatet ytterligere forsterket sin stilling, og er blitt et viktig bidrag til å sikre at arbeidet i Arktisk råd er effektivt og målrettet. Å gjøre arbeidet i rådet mer effektivt har

over lengre tid vært en viktig prioritet for de nordiske landene.

De siste årene har de ulike arbeidsgruppene i rådet framlagt rapporter om hovedelementene i arktisk klimaendring, blant annet om havforsuring, naturmangfoldet i Arktis og kortlivede klimadrivere. Det er en særskilt arbeidsgruppe under Arktisk råd som skal se på tiltak for å redusere utslipp fra kortlivede klimadrivere. Her er det nordiske samarbeidet viktig, også for å se på hvordan dette kan utvides til mer forpliktende regionalt samarbeid om utslipp av kortlivede klimadrivere.

Samtidig er det viktig å tilrettelegge for å ta i bruk de mulighetene som klimaendringene medfører. På ministermøtet i 2013 ble det derfor enighet om å legge til rette for å opprette et næringslivsforum, Arctic Economic Council (AEC). 2. og 3. september 2014 møttes næringslivsrepresentanter fra alle de arktiske statene og fem (av seks) urfolksorganisasjoner representert i Arktisk råd og etablerte AEC. AEC skal være en plattform for diskusjon mellom Arktisk råd og representanter for næringslivet. Det er næringslivet selv som skal styre AEC. Arbeidet vil organiseres i tematiserte arbeidsgrupper (olje og gass, infrastruktur, skipsfart o.l.) som vil komme med faglige innspill til den øvrige strukturen og til Arktisk råd. Sekretariatet for AEC legges til Tromsø og vil bli finansiert av norsk industri.

For de arktiske landene og urfolkrepresentantene i Arktisk råd er det viktig at høye miljøkrav ligger til grunn for næringsaktiviteter. Norge leder derfor en særskilt arbeidsgruppe som arbeider med et nærmere samarbeid mellom de arktiske landene for å forhindre oljesøl i nord.

De siste par årene er det etter initiativ fra Arktisk råd blitt framforhandlet to bindende avtaler mellom rådets medlemsland. Avtalen om søk og redning trådte i kraft i januar 2013, og på ministermøtet i mai 2013 undertegnet medlemslandenes utenriksministre en folkerettslig bindende avtale om å samarbeide om håndtering av akutt marin oljeforurensning i arktiske områder. De nordiske landene vil samarbeide tett om å følge opp avtalene, blant annet gjennom felles øvelser.

3.3 Barentsrådet

Barentssamarbeidet har siden starten i 1993 vært den sentrale drivkraften i det regionale samarbeidet i nord. Tett samarbeid regionene og statene imellom gjør Barentssamarbeidet unikt. Regionenes sterke og selvstendige rolle sikrer lokalt eier-

skap og en jevn tilførsel av ideer og samarbeidsprosjekter. Store naturressurser og vekstvilkår for nye næringer skaper optimisme og internasjonal interesse for Barentsregionen. Barentssamarbeidet er bredt og foregår på mange nivåer og på de fleste samfunnsområder. Det har bidratt til en sterk økning i folk-til-folk-kontaktene over landegrensene. Våren 2014 viste Russland at staten er villig til å bryte folkeretten systematisk for å sikre sine egne interesser. Russlands handlinger framover kommer til å legge føringene på hvor vellykket samarbeidet skal være i tiden som kommer. Fremdeles er Barentssamarbeidet også en konstruktiv måte å engasjere Russland på.

De sentrale organene i det formelle samarbeidet er Barentsrådet og Regionrådet. Medlemmene i Barentsrådet er Danmark, Finland, Island, Norge, Russland, Sverige og EU. Regionrådet omfatter 13 regioner, herunder de tre nordligste fylkene i Norge. Norge var formann i Barentsrådet fram til oktober 2013, da overtok Finland fram til 2015. På samme tid ble formannskapet i regionrådet overført fra Norrbotten til Arkhangelsk fylke.

Den nye Kirkenes-erklæringen som ble vedtatt under det norske formannskapet i 2013, har økt fokus på næringssamarbeid, og vil ligge til grunn for videreutviklingen av Barentssamarbeidet.

Norge har fremhevet Barentsregionen som en ressursregion i Europa. Olje, gass, fisk, tømmer, mineraler, metaller og ikke minst de menneskelige ressursene er viktige fortrinn. Finlands formannskap har så langt videreført flere av de norske hovedsatsingene, særlig utviklingen av en felles transportplan for Barentsregionen og en miljøhandlingsplan. Finland og Norge samfinansierer en miljøekspert ved Det internasjonale Barentssekretariatet i Kirkenes. Transport- og logistikknettverket i regionen er viktig både for folk og næringsliv. Nytt potensial åpner seg med den nordlige sjøruten og økt eksport, blant annet av metaller.

Urfolk har en fremtredende plass i Barentssamarbeidet. Skal ny næringsutvikling lykkes, må det tas hensyn til deres tradisjonelle levemåter, kunnskaper og erfaringer. Arbeidsgruppen for urfolksspørsmål har norsk formannskap og er svært aktiv, med sterk støtte fra Norge. I juni i år ble det klart at også Russland vil støtte gruppens arbeid økonomisk, slik at det gode arbeidet i gruppen kan fortsette med full kraft.

Regionen er rik, men sårbar. Høye miljøkrav må derfor legges til grunn for næringsutviklingen. De to barentssekretariatene i Kirkenes – det norske og det internasjonale – er viktige for sam-

arbeidet. Utenriksdepartementet og Det norske Barentssekretariatet inngikk i 2012 en treårig avtale om støtte til sekretariatet, og det legges opp til at avtalen skal fornyes i 2015. Avtalen gjør at sekretariatet lettere kan planlegge bruken av prosjektstøtten som det forvalter.

Det internasjonale Barentssekretariatet sikrer kontakt med medlemslandene. Sammen med det norske Sametinget finansierer Utenriksdepartementet en urfolksmedarbeider ved Det internasjonale Barentssekretariatet.

Øvelsesserien Barents Rescue holdes annethvert år. Øvelsen forbedrer kommunikasjon, koordinering og samarbeid mellom sivile og militære enheter. Ansvar for øvelsene går på omgang mellom de fire barentslandene. Den neste fullskalaøvelsen finner sted i Finland i 2015.

Det parlamentariske samarbeidet i Barentsregionen er viktig. Stortinget arrangerte den sjette parlamentarikerkonferansen for Barentsregionen i Harstad i 2013. Det ble vedtatt en erklæring om de fleste saksområdene for Barentssamarbeidet. Den neste konferansen arrangeres i 2015.

3.4 Østersjørådet

Finland hadde formannskapet i Østersjørådet fra juli 2013 og ble avløst av Estland 1. juli 2014. Finland har under sitt formannskap hatt tre hovedprioriteringer: maritim politikk, sivil sikkerhet og folk-til-folk-samarbeid. I tillegg kommer de langsiktige prioriteringene som organisasjonen har vedtatt: økonomisk utvikling, energi, miljø og bærekraftighet, utdanning og kultur. For øvrig har Finland lagt vekt på å se Østersjørådet i sammenheng med andre regionale råd, strukturer og strategier i et utvidet regionalt perspektiv. Den nordlige dimensjon med sine fire etablerte partnerskap og EUs egen strategi for Østersjøregionen er særlig sentrale i denne sammenheng. Under det finske formannskapet har Østersjørådets embetskomite hatt en gjennomgang av Østersjørådets fremtidige langsiktige prioriteringer, etter oppdrag fra utenriksministrene. Rammebetingelsene har endret seg ved at nye strategier og strukturer er kommet på plass etter at Østersjørådets nåværende prioriteringer ble vedtatt i Riga-deklarasjonen i 2008. De nye prioriteringene tar høyde for disse nye forutsetningene, med særlig siktemål å unngå overlapping og fremme synergi.

For å gjøre Østersjørådet enda mer synlig og relevant for samarbeidet i regionen, og koordineringen av det, har rådet vedtatt å bli mer prosjekt-

orientert. I den forbindelse ble det i 2012 oppnådd enighet om å opprette et eget prosjektfond på 1 million euro for en treårsperiode, 2013–15. Fondets beskjedne størrelse tilsier at det primært kan benyttes til å forberede prosjekter; de første søknader om støtte fra fondet ble innvilget i juni 2013 og flere er kommet til det seneste året. Gjennom aktiv bruk av fondsmidlene vil Østersjørådet i større grad enn tidligere kunne initiere prosjekter og være en relevant partner i dem. Men når det gjelder investeringer, må utviklingsbanker i regionen, andre internasjonale finansieringsinstitusjoner, EU-midler og privat-offentlige finansieringspartnerskap komme inn. Østersjørådets medlemmer ser ikke for seg at Østersjørådet skal utvikle seg til en finansieringsinstitusjon.

Østersjørådet har et særlig nært samarbeid med Nordisk Ministerråd, og dette kommer til uttrykk på mange måter: sekretariatene i de to rådene har nær og løpende kontakt om administrative spørsmål. Det vil være i Østersjørådets interesse å samarbeide nærmere med Nordisk Ministerråds kontorer i St. Petersburg, Tallinn, Riga og Vilnius.

3.5 Nordlig Dimensjon

EUs nordlige dimensjon ble etablert i 1997 som et instrument for det regionale EU-samarbeidet i Nord-Europa, med særlig vekt på samarbeidet med Russland. I 2006 ble EUs nordlige dimensjon omformet til Den nordlige dimensjon (ND), som er et samarbeid mellom fire likeverdige partnere: EU, Island, Norge og Russland. I tillegg deltar regionale råd og internasjonale finansinstitusjoner. Videre deltar de mest involverte og interesserte EU-landene aktivt i samarbeidet, både på politisk og faglig nivå. Regjeringens hovedmål med å være med i Den nordlige dimensjon er å ta del i og fremme det konstruktive og praktiske samarbeidet med EU og Russland i våre nærområder til nytte for alle parter.

ND er en dynamisk arena for konkrete samarbeidsprosjekter i nord med samfinansiering og støtte fra de internasjonale finansieringsinstitusjonene (IFI). Disse prosjektene blir iverksatt på fire områder, såkalte partnerskap for miljø, helse, kultur og transport/logistikk. Partnerskapene har forskjellig form, men de er alle etablert for å kombinere politikk med ekspertarbeid og praktisk

prosjektvirksomhet. I tillegg inngår Northern Dimension Institute (NDI) og Northern Dimension Business Council (NDBC) i ND-arkitekturen.

Strukturfondet i NDs miljøpartnerskap (NDEP) har samlet statlige bidrag som utgjør 342 millioner euro. I samarbeid med internasjonale finansieringsinstitusjoner har disse bidragene i sin tur utløst lån og investeringer som tilsvarer en tidobling. NDEP har vært i drift i tolv år, og har i senere år samarbeidet tett med Nordisk Investeringsbank og Nordic Environmental Finance Corporation og bidratt til samfinansiering av flere miljø- og energiprojekter i Nordvest-Russland.

Som en av grunnleggerne deltar Nordisk ministerråd aktivt i ND-partnerskapet for helse (NDPHS), både i embetskomiteen og på ekspertnivå, blant annet i ekspertgruppen for alkohol, narkotika og tobakk, der Nordens velferdssenter er medlem. Sekretariatet for NDPHS i Stockholm er formelt opprettet med folkerettslig status, og Norge har ratifisert avtalen.

ND-partnerskapet for transport og logistikk (NDPTL) har vært operativt siden 2011 med sekretariat i Helsingfors. Hovedmålet er å fjerne flaskehalser for grensekryssende transport og logistikk. Siden oppstarten er det etablert et transportnettverk for regionen som binder det transeuropeiske transportnettverket (TEN-T) sammen med nabolandene Russland, Norge og Hviterussland. Norge legger vekt på en god rollefordeling og et godt samarbeid mellom arbeidsgruppen for transport under Barentsrådet og NDPTL. Norge er blant bidragsyterne til NDPTL Support Fund, som gir støtte til å utvikle grensekryssende forbindelser. I 2013 ble de første søknadene om økonomisk støtte til prosjekter innvilget.

Norge deltar aktivt i arbeidet med å utvikle kulturpartnerskapet i ND, som ble etablert i 2010. Det er enighet om at sekretariatet for kulturpartnerskapet skal flyttes til Riga i 2014 og samlokaliseres med Nordisk ministerråds kontor i byen. Kulturpartnerskapet har som formål å skape en plattform for kulturelt samarbeid gjennom å koordinere nettverk, prosjekter og andre kulturaktiviteter innenfor ND-området. Det er et ønske om å arbeide mer med små og mellomstore bedrifter på feltene turisme, kultur og kreative næringer. Der er også et ønske å skape best mulige synergier mellom de ulike partnerskapene og de regionale strukturene.

4 Utenriks-, forsvars- og utviklingspolitisk samarbeid

4.1 Norden i Europa

Regjeringen mener at potensialet for europapolitisk samarbeid i Norden kan utnyttes bedre. Samarbeidet i Nordisk ministerråd, og konkret samarbeid mellom delegasjonene i Brussel og ambassadene i EU-land, kan ytterligere fokuseres, forsterkes og synliggjøres. Koblingen mellom den nordiske og den europeiske dimensjonen kan bli sterkere fremhevet. Et tettere samarbeid mellom de nordiske europaministrene vil likeledes kunne styrke både det nordiske samarbeidet i Europa og det europapolitiske samarbeidet i Norden.

Et sentralt mål for regjeringens europapolitikk er å ivareta norske interesser bedre ved å bringe våre synspunkter tidligere inn i EUs prosesser. Nordiske interesser og verdier kan samlet sett også være tjent med at landene i større grad analyserer, vurderer og presenterer synspunkter i fellesskap på europeisk eller internasjonalt nivå.

Den økonomiske krisen har gitt fornyet styrke til både nordisk identitet og våre økonomiers bærekraft. Samlet er de nordiske landenes størrelse og økonomi av ikke liten betydning i Europa. Kombinasjonen av gode utdanningsmuligheter, høy sysselsettingsrate for begge kjønn, nasjonal deregulering i viktige sektorer og åpne økonomier med internasjonal konkurransekraft, kjennetegner en moderne, robust nordisk økonomi med høy omstillingsvillighet. En fremtidsrettet klima- og energipolitikk, med et felles nordisk kraftmarked og felles norsk-svensk grønt sertifikatsystem er bare ett eksempel på hvordan det nordiske samarbeidet kan vise vei. Regjeringen vil ta initiativ til en fornyet gjennomgang av hvilke områder det kan være særlig hensiktsmessig å sette ytterligere krefter inn på å forsterke det nordiske samarbeidet i et europeisk perspektiv.

4.2 Nordisk utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid

Fordypning av samarbeidet

Det nordiske utenriks- og sikkerhetspolitiske samarbeidet har hatt en god utvikling de siste årene. Gjennom en fleksibel arbeidsform og en åpen politisk dialog har de nordiske land nå et resultatorientert samarbeid med betydelig gjensidig nytteverdi. At vi har ulike tilknytningsformer, er ikke til hinder for et sterkere utenriks- og sikkerhetspolitisk samarbeid i Norden.

Vi er i ferd med å føre en del av visjonene og forslagene i Stoltenberg-rapporten (2009) og solidaritetserklæringen (2011) over til konkret samarbeid. Det er viktige synergier mellom utenriks- og forsvarssiden i den videre fordypning av samarbeidet.

Rammen for samarbeidet er fleksibelt hvor to, tre, fire eller fem land samarbeider avhengig av behov og interesser.

Sikkerhetspolitisk samarbeid

Sammen fremmer de nordiske land sikkerhet i vår egen region og nærområder, og i NATO, EU og FN. Bidragene fra de nordiske land blir høyt verdsatt av våre partnere, også på bakgrunn av en samtid med økende internasjonal uforutsigbarhet og økonomiske utfordringer. Nordisk samarbeid gir Norge økt sikkerhet, innflytelse og handlingsrom, og danner modell for et moderne regionalt sikkerhetssamarbeid.

Gjennomføring av luftovervåkingsoppdraget på Island første kvartal 2014 var en milepæl i nordisk sikkerhetspolitisk og militært samarbeid. Svensk og finsk kampflytrening med Norge samtidig med NATO-oppdraget, viser hvor langt vi er kommet på få år. Liknende treningsaktiviteter vil bli vurdert i fremtiden.

Samtidig med denne øvelsen, var Island vertskap for det andre nordiske felles utenriks- og forsvarsministermøtet i februar 2014. Ministermøtet viste at de nordiske land har en stor grad av sammenfall i synet på sikkerhetspolitiske hovedspør-

mål og aktuelle utviklingstrekk. Dette har gitt et tett samråd i forbindelse med Ukraina-krisen. Den nære dialogen om Afghanistan vil fortsette, og nytt samarbeid vil bli vurdert i forbindelse med «Resolute Support» når premissene for denne operasjonen er avklart. Samarbeidet mellom primært Norge og Danmark, men også Finland om å bistå FN og OPCW med destruksjon av Syrias kjemiske våpen har vist relevansen av et nordisk samarbeid om kritiske bidrag til en sentral operasjon.

I EU skal Norge delta med styrker på beredskap i den svenskledede «Nordic Battle Group» i 2015, for å bidra til styrket europeisk evne til krisehåndtering. Norge skal samarbeide mer systematisk med EU-medlemsland av særlig betydning for oss, ikke minst de nordiske, ved bl.a. å delta i EUs arbeid for å utvikle og styrke militære kapabiliteter.

I NATO regnes Sverige og Finland blant alliansens nærmeste partnere. Deltagelse i operasjoner på Balkan og Afghanistan har vært en viktig drivkraft. Svensk og finsk deltakelse i NATOs innsatsstyrker og i øvings- og treningsaktivitet er viktige arenaer for samvirke med allierte land. Regjeringen legger vekt på at NATO forsetter å videreutvikle politisk dialog og praktisk samarbeid med Sverige og Finland, og i en tid med færre store NATO-operasjoner vil det være særlig viktig at alliansen styrker partneres deltagelse i trening og øvelser.

De nordiske land har de siste årene styrket samarbeidet og dialogen om innsats i, og støtte til, FN-ledede fredsoperasjoner, både på utenriks- og forsvarssiden. Beslutningen om å melde inn nordiske styrkebidrag til FNs styrke-register (UN Standby Arrangements System – UNSAS) er her ett viktig resultat, samtidig som det er et tydelig signal om nordisk engasjement til støtte for en aktiv rolle for FN i opprettholdelsen av internasjonal fred og sikkerhet. Dette signalet formidles også gjennom felles nordiske innlegg om fredsoperasjoner i FNs sikkerhetsråd.

De nordiske land samarbeider også tett i arbeidet mot globale sikkerhetsutfordringer som terrorisme, internasjonal kriminalitet, sjørøveri og digital sikkerhet. Når det gjelder digital sikkerhet opprettet de nordiske land høsten 2013 et gradert kommunikasjonsnettverk mellom sine nasjonale fagmyndigheter (NorCert), for å kunne varsle, analysere og forberede tiltak mot et digitalt angrep mot nordiske land. Dette er en konkret oppfølging av Solidaritetserklæringen. Det er betydelig potensial for informasjonsutveksling og koordinering av sentrale aspekter ved digital sikkerhet i internasjonale fora.

Ambassadesamarbeid og konsulært samarbeid

Norge har lenge vært engasjert pådriver for et styrket samarbeid mellom de nordiske utenriksstjenester. Dette er viktig både for å utnytte våre ressurser best mulig og for å øke synligheten av Norden og nordisk samarbeid. Tetttest er samarbeidet der fysisk samlokalisering er et faktum. I dag har vi ulike former for nordisk samlokalisering på rundt 25 steder i verden. Dette varierer fra full samlokalisering hvor alle 5 land er med (som i Berlin), til utlån av kontorplass til diplomater eller spesialutsendinger fra andre nordiske land og til felles representasjonslokaler og støttetjenester. Den felles nordiske ambassaden i Yangon (Norge, Sverige, Danmark og Finland) er et pilotprosjekt som gir oss muligheter for å etablere et utvidet og unikt samarbeid, ikke bare for lokalisering men også for administrativ drift basert på en ny modell. Det tas sikte på snarlig utvidelse fra 7 til 15 utsendte og etablering av «Nordens Hus».

For å få full effekt av de muligheter samlokalisering gir, må vi overkomme sikkerhetsmessige, tekniske og andre utfordringer. Dette vil måtte ta tid. Bl.a. må lover og regler endres og tilpasses. Norge ønsker fortgang i dette arbeidet.

Andre viktige samarbeidsområder er konsulære saker, migrasjons- og utlendingsspørsmål, kriseberedskap, trygghet for utenriksstasjonene og deres ansatte og felles administrative støttefunksjoner.

Det er tett og pragmatisk nordisk samarbeid om konsulær bistand, særlig i forbindelse med alvorlige hendelser, naturkatastrofer og krise- og krigstilstander. Også på utlendingsfeltet er samarbeidet omfattende, og de nordiske landene håndterer saker for hverandre på over 100 steder. Dette gir økt servicenivå og rasjonaliseringsgevinster. Det forventer vi også å oppnå ved økt nordisk samarbeid om tjenesteutsetting, for eksempel ved felles oppfølging av kommersielle aktører som tar imot søknader på utlendingsfeltet. Det avholdes årlige nordiske møter både på det konsulære fagfeltet og på utlendingsfeltet for å koordinere og ytterligere videreutvikle samarbeidet. Det er løpende kontakt på operativt nivå.

Fredsmeklingsnettverk

De nordiske utenriksministrene ble høsten 2011 enige om å etablere et nordisk fredsmeklingsnettverk på embetsnivå. Det er blitt avholdt møter i dette nettverket omtrent en gang i året. Organiseringen går på omgang mellom de nordiske landene. Det har vært avholdt forskerseminarer i til-

knytning til disse møtene. Det neste møtet vil bli gjennomført i Oslo høsten 2014. Formålet med nettverket er å styrke informasjonsutvekslingen og på sikt bidra til praktisk samarbeid. I 2012 utviklet Norge og Finland i samarbeid med FNs Department of Political Affairs kurset Gender and Mediation for FN-ansatte og meklere. Kurset blir avholdt vekselvis i Norge og Finland.

Nordisk FN-samarbeid

Det nordiske samarbeidet i FN er nært og favner vidt. På en del områder er det utstrakt informasjonsutveksling mellom de nordiske FN-delegasjonene, og det holdes fellesnordiske innlegg både i Sikkerhetsrådet og andre fora. De nordiske FN-ambassadørene møtes hver uke. Det er likevel stor forskjell på hvor sterkt samarbeidet er på ulike områder, blant annet på grunn av utviklingen av EUs felles utenrikspolitikk. Det er utstrakt nordisk samarbeid om utarbeidelsen av nye tusenårsmaal og FNs arbeid i sårbare stater.

Det nordiske valgsamarbeidet i FN omfatter interne nordiske rotasjonsordninger i gruppen av vestlige land (WEOG). Slike rotasjonsordninger finnes i mer eller mindre formaliserte former bl.a. for Sikkerhetsrådet, Menneskerettsrådet (MR-rådet) og andre sentrale FN-organer. Formålet er å sikre at minst ett nordisk land er representert i de ulike organene så ofte som mulig. De siste årene har Sverige og Finland tapt to viktige valg til henholdsvis MR-rådet og Sikkerhetsrådet. Etter dette har det vært nær dialog mellom de nordiske landene for å se på veien videre for nordiske kandidaturer og for valgsamarbeidet. Det er i all hovedsak tett og fortløpende nordisk kontakt om alle valgspørsmål i FN, bl.a. i form av regelmessige møter mellom de nordiske valgmedarbeiderne i New York.

4.3 Forsvarssamarbeid

Flernasjonalt forsvarssamarbeid er avgjørende for å løse felles utfordringer i forsvars- og sikkerhetspolitikken.

Det nordiske verdifelleskapet og vår felles historie, vår likhet i størrelse og geografiske nærhet, gjør det naturlig å samarbeide om sikkerhets- og forsvarspolitiske spørsmål. Forskjellig sikkerhetspolitisk orientering er ikke til hinder for praktisk samarbeid innenfor en rekke forsvarspolitiske områder. NATO og EUs fleksible samarbeidsrammer med ikke-medlemmer gjør det mulig med et nordisk forsvarssamarbeid. NATOs velutviklede

partnerskapssamarbeid gir Sverige og Finland nær tilknytning til alliansen innen en rekke områder, mens Norge har vært med i Nordic Battle Group, en flernasjonalt styrke under svensk ledelse som står til EUs rådighet. Norge deltar i Nordic Battle Group våren 2015. Norge er et aktivt og synlig medlem av kapabilitetssamarbeidet i EU gjennom European Defence Agency (EDA).

De nordiske forsvarsministrene undertegnet 4. desember 2013 en felles visjon for det nordiske forsvarssamarbeidet fram mot 2020. Visjonen dekker bredden av det nordiske forsvarssamarbeidet i dag, og er å finne på NORDEFCOs nettsider.

Norsk formannskap i NORDEFCO 2014

Norge har formannskapet i det nordiske forsvarssamarbeidet (NORDEFCO) i 2014. Det innebærer et koordineringsansvar for å videreutvikle samarbeidet og sikre framgang på viktige områder. Forsvarsministeren var vert for et nordisk forsvarsministtermøte i Tromsø i april, og hun vil være vertskap for et forsvarsministtermøte i november 2014 med både en nordisk, en nordisk-baltisk og en Northern Group-sesjon.

For formannskapsåret 2014 har Norge satt følgende prioriteringer for samarbeidet: Fortløpende og tett sikkerhetspolitisk dialog, styrking av de nordiske lands evne til å stille bidrag til internasjonale operasjoner og støtte til sikkerhetssektorereform, ytterligere framskritt innen trening og øving, effektivisering av materiell- og kapabilitetssamarbeidet, forbedring av den nordiske forsvarsindustri dialogen, og økt satsing på offentlig–privat samarbeid.

Det praktiske og fleksible forsvarssamarbeidet i Norden vekker interesse også utenfor regionen. En viktig del av samarbeidet er å tilrettelegge for en økt grad av tredjelandsdeltakelse i NORDEFCO-aktiviteter der det er relevant for alle involverte. Gjennom 2014 deltar for eksempel USA på kampflytrening sammen med Norge, Sverige og Finland.

Operasjoner, trening og øving

I tillegg til nevnte samarbeid om EU-stridsgruppene har det over flere år vært et godt nordisk og nordisk-baltisk samarbeid i Afghanistan. Når ISAF-operasjonen nå går mot slutten, ser man på hvordan det kan samarbeides innenfor en nordisk ramme om bidrag til NATO-operasjonen etter 2014. Operasjonen vil konsentreres om rådgivning og trening av afghanske sikkerhetsstyrker og institusjoner.

Regjeringen har besluttet å stille inntil 20 personell til rådighet for den FN-ledede operasjonen MINUSMA i Mali som ble etablert 1. juli 2013. Planleggingen av vårt bidrag har skjedd i nært samarbeid med Sverige, Danmark og Finland som også stiller styrker til operasjonen. Det tas sikte på et tett nordisk samarbeid også etter at styrkene er på plass i operasjonsområdet. Sverige og Norge har også samarbeidet om å stille lufttransportstøtte til disposisjon for FN i forbindelse med styrkingen av FN-operasjonen UNMISS i Sør-Sudan ved starten av 2014. Første halvår 2014 har Norge og Danmark støttet FN og OPCW med uttransportering av kjemiske stridsmiddel fra Syria. Finland har også stilt enkelte kapasiteter til rådighet i denne operasjonen. Det nordiske samarbeidet om støtte til afrikansk kapasitetsbygging i Øst-Afrika fortsetter. Her bidrar de nordiske land til at Den afrikanske union selv kan håndtere kriser på det afrikanske kontinentet.

Samarbeidet om trening og øving er sterkt og holder høy kvalitet. Samarbeidet blir stadig videreutviklet, og det gjelder særlig for kampflytrening i nord. Dette gir svært nyttig trening til redusert kostnad, ettersom de korte avstandene gjør at man slipper å deployere luftstyrkene. Tilgjengelige nordiske trenings- og øvingsområder for land- og luftstyrker utgjør et område på størrelse med Tyskland, noe som gir et unikt grunnlag for et kostnadseffektivt operativt samarbeid. Norge, Sverige og Finland trente sammen på Island i februar under Iceland Air Meet, der kampfly, helikoptre og bakkepersonell fikk verdifull trening samtidig med Norges gjennomføring av luftkontroll-oppdraget på vegne av NATO.

Kapabilitetssamarbeid

De nordiske lands evne til å operere sammen er i stor grad avhengig av at landene evner å utvikle sine militære styrker på en samordnet og gjensidig forsterkende måte. Gjennom samarbeid om forskning og utvikling, fremskaffing, drift og vedlikehold av materiell, utdanning av personell samt trening og øving benytter landene sine samlede ressurser mer effektivt og oppnår større operativ effekt og evne enn man ville gjort hver for seg.

Samarbeidet har gitt flere gode resultater. Blant disse er samarbeidet med Sverige om felles kjøp av nye lastevogner og Norges oppgradering og nykjøp av den svenske kampvognen CV 90. Finland kjøper det norske bakkebaserte luftvern-systemet NASAMS II til erstatning for sitt nåværende luftvern, og norsk industri leverer viktige

systemer til nye finske minerydderfartøyer. Innkjøpssamarbeidet følges i stor grad opp av samarbeid om utdanning, etterforsyning og vedlikehold. Prosjektene medfører også betydelig industriell deltakelse og verdiskaping. Framover vil man blant annet videreutvikle nordisk samarbeid om lufttransport, luftovervåking, ingeniørkapasiteter og militær cybersikkerhet. Det er også et mål å involvere industrien tettere i å finne samarbeidsløsninger.

Veteraner

Det nordiske og nordisk-baltiske samarbeidet om veteraner fortsetter. De nordiske landene har mye å hente på å dele informasjon, og på å samarbeide om blant annet forskning. Nordisk veterankonferanse gjennomføres annethvert år, med deltakelse fra nordiske og baltiske land. Det har i 2013 vært bilateral dialog med Danmark og Sverige for å utveksle erfaringer om veteranpolitikken.

4.4 Utenrikshandel

Det utenrikshandelspolitiske samarbeidet mellom de nordiske land er i dag mer uformelt enn tidligere. Ettersom Kommisjonen har ansvar for den ytre handelspolitikken i EU, er det ikke aktuelt med et formelt samarbeid mellom de nordiske land om felles posisjoner i WTO. Det er likevel god uformell kontakt i WTO-spørsmål mellom de nordiske delegasjonene i Genève og mellom de nordiske deltakerne i handelskomiteen i OECD. På denne måten får Norge informasjon om drøftingene i EU, og de andre nordiske landene kan dra nytte av at Norge deltar i grupperinger der EU bare er representert ved Kommisjonen.

Det er løpende nordiske konsultasjoner om handelsrettet utviklingssamarbeid. Det er bred kontakt mellom de nordiske hovedstedene, mellom delegasjonene og representasjonene i Brussel og mellom de nordiske ambassadene i utenrikshandelspolitiske spørsmål.

De nordiske utenrikshandelsministrene møtes årlig til uformelt samråd om aktuelle utenrikshandelspolitiske saker.

Regjeringen legger vekt på at det utenrikshandelspolitiske samarbeidet skal dyrkes og videreutvikles. Kontakten med de nordiske land i spørsmål om EØS og det indre marked er viktig for å oppfylle regjeringens ambisjon om en aktiv europapolitikk og om målrettet arbeid for å ivareta norske interesser overfor EU.

4.5 Multilateralt utviklingssamarbeid

Samarbeidet med utviklingsbankene er formalisert gjennom en nordisk rotasjonsordning for representasjon i de styrende organene, hvor de nordiske er representert i samme valggruppe.

Norge har i de fleste saker sammenfallende interesser med de andre nordiske landene. Som oftest resulterer dette i at vi formulerer felles posisjoner i de ulike sakene som legges fram for styret. Det er også tett nordisk samarbeid i forbindelse med årsmøtene og påfyllingsforhandlingene. Påfylling til Afrikabankens og Verdensbankens fond for de fattigste landene (Afrikafondet og IDA) ble ferdigstilt i 2013. Sammenlagt ble de nordiske landene den største giveren til Afrikafondet etter Storbritannia. Det tette samarbeidet både i styrearbeidet og i forhandlinger om påfyllinger gir oss større innflytelse.

De nordiske landene legger alle vekt på å sikre at den overordnede målsetningen om fattigdomsreduksjon er styrende for utformingen og gjennomføringen av programmene i utviklingsbankene. I tillegg er de nordiske spesielt opptatt av å sikre at bankene fremmer inkluderende

vekst, likestilling, resultatoppnåelse, godt styresett, og i den senere tid også en sterkere vektlegging av bankenes innvirkning på å sikre menneskerettigheter gjennom pågående revisjoner av sine safeguards. Påvirkningen har gitt mange synlige resultater, som for eksempel Asiabankens av vektlegging av inkluderende privatsektorutvikling. I alle bankene har samarbeidet bidratt til tydeligere likestillingsfokus i overordnet strategi og tilhørende resultatrammeverk.

Det er godt samarbeid mellom nordiske land i de styrende organene for FNs største fond og programmer – utviklingsprogrammet (UNDP), barnefondet (UNICEF) og befolkningsfondet (UNFPA).

Nordisk utviklingsfond (NDF) innvilger omlag 40 millioner euro årlig til klimatiltak i fattige land. Innovative tiltak i samarbeid med privat sektor, og som begrenser klimautslipp eller støtter tilpassning til klimaendringer, er særlig viktig for NDF. Midlene gis på gavevilkår, ikke i form av utlån som tidligere, og NDFs kapitalbase vil derfor gradvis eroderes uten ny kapitalpåfylling. Det er imidlertid ikke enighet de nordiske land imellom om hvorvidt ny kapital skal skytes inn.

5 Faglig samarbeid i ministerrådene

5.1 Kultur

Kultur er sammen med utdanning og forskning de to største samarbeidsområdene i Nordisk ministerråd. Ministerrådet blir dermed også en sentral plattform for kultursamarbeidet i Norden. Ministerrådets virksomhet har forgreninger til annet formelt og uformelt nordisk samarbeid i og utenfor Norden. Et bredt forankret kultursamarbeid skal utvikle fellesskap og forståelse mellom innbyggerne i Norden.

Visjonserklæringen for Nordisk ministerråd av 6. februar 2014 skal være retningsgivende for alle samarbeidsområder i Ministerrådet. Visjonene om et grenseløst, et innovativt, et synlig og et utadventt Norden står seg godt til strategien for Nordisk ministerråds kultursamarbeid 2013–2020. Strategien har fem temaer: Det bærekraftige Norden; Det kreative Norden; Det interkulturelle Norden; Det unge Norden og Det digitale Norden. Temaene kompletterer og overlapper hverandre. Ved hjelp av disse overskriftene ønsker Ministerrådet for kultur og fange opp endringer og utfordringer i dagens samfunn generelt, og på kulturområdet spesielt.

Strategien for Nordisk ministerråds kultursamarbeid 2013–2020 er styringsdokument for institusjoner og samarbeidsorganer innenfor Nordisk ministerråd. Det årlige formannskapsprogrammet skal også forankres i strategien. Sverige var først ute i forbindelse med sitt formannskap i 2013. Island har fulgt opp og forankret sitt formannskapsprogram i 2014 i strategien. Strategien bidrar slik til kontinuitet, samtidig som det er stort handlingsrom innenfor de fem temaene. Under omtales noen større prosjekter.

Det bærekraftige Norden

Under Islands formannskap lanseres prosjektet Biophilia som integrerer utdanning, kultur og vitenskap i et forsøk på å oppløse tradisjonelle undervisningsformer. Biophilia skal være en felles plattform og et samarbeidsgrunnlag for dialog og debatt. Kulturens betydning for å utvikle bære-

kraftige samfunn ligger til grunn for Ministerrådets satsning på kultur og helse.

Det kreative Norden

Nordisk musikk eksport har siden 2012 vært et satsningsområde for Ministerrådet gjennom støtte til Nomex – Nordisk musikkplattform. Nomex, som har sin forankring i de fem nasjonale eksportkontorene for musikk i Norden, skal bidra til å synliggjøre, markedsføre og dermed øke eksportmulighetene for nordisk musikk til det nordiske publikum og videre ut i verden. Virksomheten har i 2013 vært konsentrert bl.a. om den første fasen av Den nordiske spillelisten, hvor den mest populære nordiske musikken presenteres i en ny spilleliste hver uke. Spillelisten er ett av satsningsområdene i prioriteringsbudsjettet for Det islandske formannskapet i 2014. Den årlige Ja Ja Ja-festivalen i London har også blitt en viktig arena for nordisk musikk. Økt interesse for nordisk musikk kan bidra til å styrke det nordiske musikkmarkedet og øke sysselsettingsmulighetene innenfor musikkbransjen. Et annet satsningsområde er det nordiske samarbeidet om samtidsdans – ICE HOT. ICE HOT er et nordisk varemerke og prosjekt som skal presentere og fremme nordisk samtidsdans både på nordisk nivå og internasjonalt. Arbeidet omfatter nettverksbygging for å lansere nordisk dans ved ulike festivaler og andre arrangementer i nord- og Sør-Amerika, Asia, Australia og Europa. Bak prosjektet står Dansens hus Oslo og tilsvarende institusjoner i øvrige nordiske land. Annet hvert år arrangeres ICE HOT nordisk danseplattform, og i desember 2014 går denne store dansemønstringen av stabelen i Oslo.

Det unge Norden

I 2013 ble Nordisk råds barne- og ungdomslitteraturpris delt ut for første gang. Interessen for prisen har vært stor; prisen er i 2013 blitt presentert på bokmesser og -festivaler i inn- og utland. Prisen inngår i den større satsningen Et løft for Nordisk barne- og ungdomslitteratur. Løftet skal skape synergi mellom prisen og litterære aktiviteter som stimulerer barns og unges leselyst. Løftet skal

videre bidra til å synliggjøre nordisk barne- og ungdomslitteratur og til å engasjere fagmiljøer i de nordiske landene i en felles innsats for barne- og ungdomslitteratur. Økt oversettelsesstøtte bidrar til at kvalitetslitteratur for barn og unge i Norden oversettes mellom de nordiske landene. Skoler i hele Norden har hatt forfatterbesøk. Det er arrangert forfatterskole der 30 unge skrivetalenter fra Norden har fått undervisning av etablerte forfattere. I forbindelse med Nordisk råds sesjon i Oslo ble det avholdt et seminar om nordisk samtidslitteratur for barn og unge.

Det interkulturelle Norden

Språkforståelsen i Norden skal fremmes. Dette er også vektlagt i regjeringens politiske plattform. Språkforståelsen styrker både integrering og gjensidig læring. Så og si all virksomhet på det nordiske kulturfeltet har en språklig dimensjon. Kulturfeltet har med sine programmer, de nordiske kulturprisene, Film og TV-fondet, Nordisk kulturfond og de nordiske husene og instituttene de beste virkemidler for å styrke den nordiske språkforståelsen. Oversettelsesstøtten er videre et viktig instrument for å styrke språkforståelsen og bidrar til flere utgivelser av nordisk kvalitetslitteratur på andre språk enn originalspråket. Oversettelse av nordisk barne- og ungdomslitteratur prioriteres.

Det digitale Norden

Støtten til Nordisk dataspillprogram har i 2014 fokus på å øke tilgang til nordiske dataspill gjennom støtte til eksportaktiviteter med felles kampanjer i tilknytning til tre internasjonale konferanser og messer i San Francisco, Köln og Paris. Det arbeides videre med å sikre bredere finansiering, og med å koble nordiske spillutviklere med bransjeaktører i det nordiske og internasjonale markedet. Nordisk ministerråd har inngått en ny femårig avtale med Nordisk Film & TV Fond for perioden 2015–2019. Ministerrådet er en betydelig bidragsyter til fondet som gir støtte til produksjon og distribusjon av film og tv-produksjoner av høy kvalitet. Prosjekt for barn og unge er prioritert. Nye distribusjonsinitiativ settes i gang. Måler er å øke kjennskapet til nordiske filmer og få en bedre distribusjon via nye medier, med særlig vekt på det yngre publikum.

De nordiske husene og instituttene

De nordiske husene og instituttene er viktige kulturinstitusjoner i Nordisk ministerråds virksom-

het, og mottar også betydelig støtte fra Ministerrådet. Det er nå foretatt en gjennomgang av husene og instituttene med vekt på mål, virksomhet og resultat. En rapport ble lagt frem på MR-K i Reykjavik i april 2014. Rapportens anbefalinger vil bli fulgt opp.

Programmene

Kultur- og kunstprogrammet og Nordisk-baltisk mobilitetsprogram har i 2013 fordelt 27 millioner kroner til 427 prosjekter. Det er god søkning til programmene og støtten fordeler seg jevnt på landene. Norge er på topp når det gjelder bevilgninger fra Kultur- og kunstprogrammet i 2013, og plasserer seg fint på andre plass når det gjelder mobilitetsprogrammet som også har god deltagelse fra Estland, Latvia og Litauen. Nye impulser, initiativer og nettverksbygging på kulturområdet i Norden fremmes på denne måten. Kulturkontakt Nord (KKN), som forvalter programmene, har gjort en særlig innsats for å synliggjøre det nordiske kultursamarbeidet i en nordisk og internasjonal sammenheng. En spørreundersøkelse blant støttemottakere viser at disse programmene skaper fornyelse og vitalisering i kultursektoren og av samarbeidet på kulturområdet. KKN er i ferd med å utvikle metoder for å måle effekten av programmene.

Nordisk kulturfond

Fondets oppgave er å fremme kultursamarbeidet mellom de nordiske landene. Prioriterte områder er barn og unge, språkforståelse, mangfold og inkludering og tynt befolkete områder i Norden. I forbindelse med satsningen Årets nordiske digital kulturbegivenhet har fondet gjennomført seminarer og deltatt i en rekke informasjonsmøter.

Som følge av en rekommandasjon fra Nordisk råd skal en eventuell sammenslåing av Kulturkontakt Nord og Nordisk kulturfond vurderes. Det skal legges vekt på økonomiske og kulturpolitiske aspekter ved en sammenslåing. Arbeidet skal ferdigstilles i september 2014 og oversendes Nordisk råd i form av en rapport.

5.2 Utdanning og forskning

Utdanning og forskning er det største fagfeltet innenfor Nordisk ministerråd. Ministerrådssamarbeidet (MR-U) utgjør et betydelig fundament for nordisk – og nordisk-baltisk – samarbeid om skole, yrkesopplæring, høyere utdanning og forskning.

MR-Us arbeid er basert på ministerrådets strategi, som tar utgangspunkt i at ny viten skapes i et samspill mellom utdanning, forskning og innovasjon. Gjennom strategisk samarbeid kan de nordiske landene utnytte nye muligheter for kunnskapssprang, grønn vekst og velferdsutvikling. På denne måten kan Norden også fungere som en regional rollemodell i europeisk sammenheng.

Prioriterte og langsiktige investeringer i kunnskap og forskning, samt landenes evne til å omsette ny viten i innovasjon og bærekraftig vekst, er nøkkelen til at Norden også i fremtiden kan være en ledende region for kunnskap og velferd.

Midlene til Nordplus og NordForsk utgjør de største postene på budsjettet. Nordplus skal styrke og utvikle nordisk utdanningssamarbeid og bidra til å skape et nordisk-baltisk utdanningsområde. Programmet har dessuten en viktig rolle i å fremme nordisk språkforståelse blant barn og unge.

NordForsk er et organ under Nordisk Ministerråd som finansierer nordisk forskningssamarbeid og gir råd om og innspill til nordisk forskningspolitikk. NordForks rolle er å tilføre merverdi til det arbeidet som allerede pågår i de nordiske landene, og dermed gjøre nordisk forskning sterk og innflytelsesrik i Europa og globalt. Gjennom strategiske satsinger bringes nasjonale miljøer sammen i større nordiske programmer med felles forskningspott. NordForsk bidrar også til å sette forskningspolitiske spørsmål på dagsorden, og gir råd som underlag for felles nordiske forskningsstrategier og prioriteringer.

MR-U har i tillegg et koordineringsansvar for NMRs samlede innsats på språkområdet. Det brede samarbeidet skal videreutvikles med tanke på å stimulere til at Norden kan beholde og videreutvikle sitt komparative språklige fortrinn. MR-U koordinerer dessuten ministerrådets innsats innenfor informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT-politikk). En effektiv og helhetlig IKT-politikk er av avgjørende betydning for de nordiske samfunn.

Prosjektet Læring på arbeidsplassen er en del av programmet Holdbar nordisk velferd. Prosjektet tar sikte på å møte utfordringene knyttet til ungdomsledighet og frafall i videregående opplæring i de nordiske landene. Målet er å skape muligheter for økt samarbeid mellom lokale og regionale aktører. Prosjektperioden er 2013–2015.

Nordisk kunnskapsbank om frafall i videregående utdanning også en del av Holdbar nordisk velferd-programmet. Dette er et felles nordisk nettsted om økt gjennomføring og forebygging av frafall. Kunnskapsbanken samler og formidler

resultater fra prosjekter og innsatser på feltet, oppsummerer evalueringer, viser fram lovende forsøk og omtaler nyere forskning: www.kunnskapsbanken.org.

Norden viser vei er et samarbeidsprosjekt som legger vekt på å få fram felles sterke sider ved grunnopplæringen i Norden, bl.a. å verdsette kreativitet og innovasjon, å se trivsel som forutsetning for læring og å ha fokus på barns og unges medbestemmelse og demokratiske dannelses.

Høyere utdanning

Som oppfølging av arbeid knyttet til Samarbeid, arbeidsdeling og faglig konsentrasjon (SAK) i høyere utdanning i Norden, er det besluttet å videreføre diskusjon om SAK innenfor små akademiske fagområder. NORDTEK (nettverkssamarbeid for rektorer og dekaner for de tekniske universiteter, høyskoler og fakulteter i Norden) og andre aktuelle aktører vil bli trukket inn i oppfølgingsarbeid knyttet til *Det digitale universitet*. På ministermøtet i juni 2014 ble merverdien av et nordisk samarbeid om kvalitet i høyere utdanning diskutert i et SAK-perspektiv. Embetsmannkomiteén fikk i oppdrag å tilrettelegge for en nordisk studie av kvaliteten i høyere utdanning og samarbeid om små, humanistiske fag og etter- og videreutdanning for lærere.

Evalueringen av Nordic Master Programme viste gode og nyttige erfaringer knyttet til kvalitet, organisering av fellesgrader, vurdering av grensehindre og markedsføring av Norden i og utenfor Europa. Programmet er nå besluttet gjort permanent, og med utlysning av tre nye programmer i 2015.

Nordplus rammeprogram er tidligere videreført fram til 2016. Programmet er viktig både i grensehindersammenheng for nordisk utdanningssamarbeid og for utvikling av et felles nordisk-baltisk utdanningsområde.

Den nordiske overenskomsten om adgang til høyere utdanning er forlenget fram til 2015. I den forbindelse vedtok ministermøtet også en evaluering av overenskomsten, som vil bli gjennomført i 2014. Reykjavikdeklarasjonen, som i 2004 avløste den tidligere Sigtunaavtalen, skal fremme gjensidig nordisk godkjenning av eksamener og kvalifikasjoner. Også denne er under evaluering i 2014. De to gjennomgangene vil bli sett i sammenheng, også med tanke på utviklingen av gjeldende EU-regelverk.

Høsten 2013 ble sluttrapport for prosjektet for klassifisering av universitets- og høyskoleinstitusjoner i Norden ved bruk av det europeiske klassi-

fiseringsverktøyet U-map gjennomgått i samarbeid med utvalgte deltakerinstitusjoner. Prosjektet er avsluttet som eget prosjekt, men arbeidet videreføres innenfor det EU-finansierte prosjektet U-multirank, som vil være det sentrale instrumentet i den fortsatte kartleggingen av de høyere utdanningsinstitusjoner i Norden.

Det foregår for tiden et godt samarbeid mellom nordiske land med å tilpasse nasjonalt regelverk for utdanningsstøtte til ny rettspraksis i EU-domstolen. Dette gjelder krav om tilknytning til landet for EU-borgere og -arbeidstakere. Dette er et eksempel på at nordisk innsats bidrar til å heve samarbeidet med de nordiske EU-landene.

Forskning

Forslagene fra rapporten *Vilja till forskning?*, utarbeidet av en nordisk høynivågruppe på oppdrag fra Nordisk ministerråd, ble sluttbehandlet i 2013. NordForsk har fått nye vedtekter fra 2014. Vedtektene gir NordForsk en tydeligere rolle som samarbeidsplattform for nordiske forskningsråd. Det er vedtatt en ny finansieringsmodell fra 2017 for de fem nordiske samarbeidsorganene NORDITA, NIAS, Nordvulk, NifS og NSI, som i dag får deler av sin finansiering fra Ministerrådet. Midler tilsvarende Ministerrådets finansiering overføres til NordForsk ved innføring av ny modell.

NordForsk skal i løpet av 2014–2015 foreta en analyse og vurdering av hvilke felt som bør prioriteres i nordisk forskningssamarbeid framover, og skal i løpet av samme periode gjennomgå virksomheten i de fem samarbeidsorganene for forskning med henblikk på relevans og vitenskapelig kvalitet.

Forskningsinfrastruktur er et viktig samarbeidsområde mellom nordiske land. Høsten 2013 arrangerte det svenske formannskapet i Nordisk Ministerråd konferansen Joint Nordic Focus on Research Infrastructures. Konferansen synliggjorde potensialet for et forsterket nordisk samarbeid på dette området, med sikte på å oppnå økt nordisk merverdi og økt global konkurranseevne for nordiske og baltiske land.

Det nordiske Toppforskningsinitiativet for klima, energi og miljø (TFI) er i sin avslutningsfase. NordForsk, Nordic Innovation og Nordisk Energiforskning er sekretariat for TFI. En konferanse finner sted i Stockholm i november 2014, med fokus på programmets resultater og på framtidige problemstillinger knyttet til bioøkonomi.

JPI Climate – Joint Programming Initiative Connecting Climate Knowledge for Europe – skal bidra til EUs mål om å utvikle ERA (European

Research Area), og er samordnet med Horisont 2020. Fjorten land deltar, blant annet de nordiske.

Nordisk språksamarbeid

Fra 2014 er barn, unge og skoleverket den primære målgruppen for nordisk språksamarbeid. Samtidig er det nordiske språksamarbeidet nå samlet under ett forvaltningsorgan. Hensikten er å få bedre sammenheng i, og bedre effekt av, innsatsen. Forvaltningsorganet Foreningene Nordens forbund (FNF) er en paraplyorganisasjon for alle nasjonale Norden-foreninger. FNF har erfaring med nordiske kultur- og språkprosjekter rettet mot skoler og nettverk i alle nordiske land.

IKT

Den nordiske IT-direktør gruppen møtes jevnlig til diskusjoner og erfaringsutveksling når det gjelder utvikling og implementering av nasjonale digitaliseringsstrategier. Forumet drøfter også muligheter for felles tiltak og prosjekter. På forumets siste møte i Reykjavik våren 2014 ble følgende tema tatt opp som mulige samarbeidsarena/prosjekter: 1) IT-sikkerhet; 2) IT-anskaffelser, outsourcing og gevinstrealisering; 3) IT-måling og benchmarking; 4) koordinering av pilotprosjekter under europeiske initiativer som eSens (pilotprosjekt initiert under CIP-programmet i EU), herunder mulig nordisk pilotprosjekt om eID; og 5) nordiske workshops for nettverking og kunnskapsdeling for nøkkelpersonell innen sentrale IT-organisasjoner, på områder av felles interesse.

Det er planlagt en workshop om måling av offentlige virksomheters IT-modenhet høsten 2014 i Stockholm, på initiativ fra svenske myndigheter.

5.3 Nærings-, energi- og regionalpolitikk

Næringspolitikk

Høsten 2013 vedtok ministerråd for næring samarbeidsprogrammet for innovasjon og næringspolitikk for perioden 2014–2017. Visjonen for samarbeidsprogrammet er *Norden – en foregangsregion for bærekraftig vekst*. De nordiske landene opplever flere felles utfordringer som en økende eldre befolkning, klima- og miljøspørsmål og ønsket om en bærekraftig økonomisk vekst i et globalt perspektiv. Innenfor rammene av samarbeidsprogrammets skal det jobbes med å finne

løsninger til noen av disse felles utfordringene. I første halvår av 2014 har fem fyrstårnprosjekt blitt utformet innenfor samarbeidsprogrammets rammer. Prosjektene har oppstart i 2014/2015 og skal drives frem til 2017.

De fem prosjektene er: 1) nordisk partnerskap for entreprenørskap og finansiering, hvor målet er at Norden skal bli en ledende region for vekstbedrifter med fokus på finansiering i en tidlig fase; 2) innovative digitale løsninger, skal gjøre Norden til en digital foregangsregion; 3) Nordic Built Cities skal bygge videre på prosjektet Nordic Built og styrke Norden som en ledende innovasjonsregion innenfor klimavennlige løsninger og grønn vekst; 4) innovative nordiske velferdsløsninger skal styrke Norden som en innovativ og ledende region innenfor helse, omsorg og velferd, og skape gode forutsetninger for økt eksport av nordiske velferdsløsninger, og 5) nordisk partnerskap for ekspansjon av kulturelle og kreative næringer skal styrke de nordiske kulturelle og kreative næringenes konkurransekraft globalt.

Utformingen av fyrstårnprosjektene har skjedd i samarbeid med næringen og med deltakelse fra alle de nordiske landene for å sikre bred forankring. I tillegg er institusjonen Nordic Innovation involvert i alle fyrstårnprosjektene, for å sikre nordisk nytte og merverdi, begreper som står sentralt i næringsministrenes samarbeidsprogram. Nordic Innovation arbeider daglig med å samle offentlige og private aktører i Norden til dialog og gjennomfører prosjekter for å skape nordisk merverdi gjennom grenseoverskridende samarbeid.

Formannskapsprosjektet NordBio

Det islandske formannskapet i Nordisk ministerråd lanserte i 2014 formannskapsprosjektet NordBio. NordBio er et treårig tverrsektorielt og tverrministerielt samarbeidsprosjekt mellom de fem nordiske ministerråd: miljø; fiskeri og havbruk, jordbruk, næringsmidler og skogbruk; nærings-, energi- og regionalpolitikk; kultur; utdanning og forskning.

NordBio skal være en paraply for prosjekter som blant annet skal bidra til å forbedre metoder for bærekraftig produksjon og utnyttelse av levende naturressurser, og å minimere avfallsproduksjonen. Prosjektet skal bidra til å øke de nordiske landenes arbeid med bærekraftig bioøkonomi, og kan sees i sammenheng med fokuset på bærekraftig økonomisk vekst i næringsministrenes samarbeidsprogram.

Nordic Built

Prosjektet Nordic Built var en del av næringsministrenes samarbeidsprogram for 2011–2013. Prosjektet skulle bidra til konkurransekraftige nordiske konsept for en klimavennlig og energieffektiv byggesektor. Da prosjektet var en suksess ble det besluttet å videreføre arbeidet inn i det nye samarbeidsprogrammet med fyrstårnprosjektet Nordic Built Cities.

Prosjektets suksess lå i samarbeidet og samspillet med næringen i utformingen av prosjektet. Representanter fra byggebransjen i Norden utarbeidet og underskrev Nordic Built Charter med ti prinsipper for bærekraftig bygging i Norden. Det ble også gjennomført en nordisk konkurranse om bygningsrenovering etter prinsippene fra Nordic Built Charter.

Statistikkprosjekt om nordiske eksportmuligheter

De nordiske næringsministrene finansierte i 2013 et fellesnordisk statistikkprosjekt om de nordiske landenes eksportmønstre. Prosjektet ble gjennomført av de fem nordiske statistikkinstittuttene, og finansieringen ble brukt til å sammenstille tilgjengelige nasjonale data til et nordisk analysegrunnlag. I prosjektet ble eksport av varer fra de nordiske landene i perioden 2008–2012 analysert, for å se nærmere på de nordiske landenes styrkeposisjoner innenfor eksport både varemessig og markedsmessig.

Regionalpolitikk

Grunnlaget for det regionalpolitiske arbeidet er det nordiske regionalpolitiske samarbeidsprogrammet (2013–2016). Visjonen er at Norden skal være ledende i utviklingen av en ny og mer kraftfull regionalpolitikk. Det nordiske samarbeidet skal gi økt faglig kunnskap og inspirere til videreutvikling av regionalpolitiske perspektiver og tiltak. De nordiske regionalministre inviterer samarbeidsministrene, andre relevante nordiske sektorer samt nasjonale og internasjonale institusjoner til et felles løft for å bidra til en regionalt bærekraftig velferdsutvikling, fremme en bærekraftig regional utvikling i Arktis og stimulere til grønn vekst i alle regioner.

Arbeidet følges opp av fire arbeidsgrupper: regional utvikling i Arktis (med norsk formannskap), demografi og velferd, grønn verdiskaping: innovasjon og grønn verdiskaping: plansamarbeid og bærekraftige byregioner.

I tillegg er det etablert et nettverk med fokus på EUs fremtidige regionalpolitikk, der de nor-

diske landene har mulighet til å koordinere arbeidet med det nye europeiske regelverket for regional statsstøtte og den neste generasjonen grense-regionale programmer (Interreg).

Formålet med gruppene er å dele kunnskap og bygge kompetanse på de ulike temaene, og å utarbeide innspill til nordisk politikkutvikling på innenfor temaene som arbeidsgruppene prioriterer. Nordisk ministerråd delfinansierer det nordiske forskningsinstituttet Nordregio, som utvikler vitenskapelig basert kunnskap om regionalpolitiske problemstillinger. Det er Nordregio som har sekretariatsfunksjonen for arbeidsgruppene.

Arbeidsgruppen for regional utvikling i Arktis vil ta initiativ til en tematisk bred studie av den framtidige utviklingen i Arktis, i form av scenarier eller framtidsstudier. Målet er å bringe Nordisk Ministerråds samarbeidsprogram for Arktis videre ved å samle, bearbeide og analysere eksisterende informasjon i tillegg til å vurdere ulike forutsetninger for framtidig utvikling i området. Dette vil bidra til videreutvikling av den politiske debatten og gi den faglige kunnskapen større tyngde og et mer helhetlig preg, og gjennom dette videreutvikle den politiske debatten.

Arbeidsgruppen for demografi og velferd vil skape en felles nordisk plattform for kunnskapsoppbygging primært innenfor demografi. Arbeidsgruppen for demografi og velferd vil utvikle et større nordisk program på dette området. Målsettingen er at lokale og regionale myndigheter utvikler innovative løsninger for å håndtere utfordringer og utnytte muligheter som følger av demografiske endringer. Her skal kunnskapsgrunnlag og gode eksempler formidles og diskuteres som et grunnlag for videreutvikling av politikk og forvaltning på statlig, regionalt og lokalt nivå i de nordiske landene.

Arbeidsgruppen for grønn verdiskaping fokuserer på innovasjon og har mål om å bidra til vekst i grønt næringsliv og sysselsetting der både kvinner og menn deltar. Det er behov for mer kunnskap om forutsetningene for miljørettet entreprenørskap og innovasjon. Det skal etableres kunnskap om virkemidler og tiltak for å fremme grønn innovasjon regionalt og lokalt. Gode eksempler skal diskuteres og spres til andre områder. For å oppnå dette vil det bli tatt initiativ til mer systematisk læring og kunnskapsoverføring.

Arbeidsgruppen for grønn verdiskaping med fokus på plansamarbeid og bærekraftige byregioner har som mål å bidra til utvikling av planleggingsverktøy for byer i utvikling, der næringsutvikling, fysisk planlegging samt klima- og miljø-

hensyn ses i sammenheng. Videre skal det utvikles eksempler på bærekraftige bymønstre som kan være gode modeller for ulike typer regioner i Norden og som samtidig kan inspirere andre land i Europa.

Ministerrådet for nærings-, energi- og regionalpolitikk møttes i Stockholm i oktober 2013, med demografiske utfordringer og den nordiske deltakelsen i EUs Interreg-program 2014–2020 på dagsorden. I 2014 er det Island som har formannskapet og de har løftet frem bioøkonomi som tema for formannskapsperioden.

Embetsmannskomiteen for regionalpolitikk har avholdt fire møter det siste året.

Nordisk ministerråd gir i 2014 økonomisk støtte til 11 grenseregionale samarbeidskomiteer (Tornedalsrådet, Hedmark-Dalarna, Øresunds-komiteen, Arvika-Kongsvinger, Nordkalottrådet, MittNordenkomiteen, BothnianArc, Kvarkenrådet, Mitt-Skandia, Østfold-Bohuslän/Dalsland og Värmland-Østfold) og en nordisk institusjon for grenseregionalt samarbeid (Nordisk Atlant-samarbejde, NORA). Disse arbeider med prosjekter der grensen utnyttes som en positiv faktor for regional utvikling og med tiltak for å redusere grensehindre. Grensekomiteene er medlemsorganisasjoner, vanligvis med kommuner og/eller regioner som medlemmer. De tilbyr en struktur for samarbeid over grensene, og mottar derfor økonomisk støtte fra regionalektoren i Nordisk ministerråd.

Energi

Det nordiske energisamarbeidet bygger på handlingsplanen for det nordiske energisamarbeidet 2014–2017 med fokus på et nordisk elektrisitetmarked, fornybar energi, energieffektivitet, energiforskning og Nordisk samarbeid i forhold til EU/EØS og andre internasjonale fora. Forskning og teknologiutvikling har hatt høy prioritet på energiområdet gjennom Nordisk energiforskning (NEF). Det er sentralt for det nordiske energisamarbeidet å spille en aktiv rolle i forbindelse med utformingen av energipolitikken i Europa innenfor rammen av EU/EØS.

En prioritering av det nordiske elektrisitetssamarbeidet regnes som spesielt viktig. Det nordiske samarbeidet på elektrisitetssområdet har historisk sett styrket forsyningssikkerheten, forbedret utnyttelsen av de samlede nordiske kraftressursene, økt investeringene i overføringssamband mellom landene og fremmet transparens i markedet. Det arbeides også med sikte på et mer harmonisert nordisk sluttbrukermarked. Dette er vik-

tige steg på veien mot et integrert nordisk kraftmarked. Ved energiministtermøtet på Hell 11. oktober 2012 under norsk formannskap gav energiministrene i Norden et fortsatt mandat til videreutvikling av det nordiske elmarkedet. Gjennom handlingsprogrammet for det nordiske energipolitiske samarbeidet 2014–2017, som ble vedtatt under det svenske formannskapet i 2013, fortsetter arbeidet med disse temaene. Det vil også arbeides med det nordiske elmarkedet i et EU- og nærområdeperspektiv. Det nordiske elmarkedet ligger fremdeles langt fremme i forholdet til det øvrige EU, og har mye å bidra med i utviklingen av et felles europeisk indre elmarked.

Økt satsing på fornybar energi og energieffektivisering er en del av den energipolitiske responsen på klimautfordringen. De nordiske landene har en felles interesse av å se på hvordan de kan innrette virkemiddelbruken og markere lederskap på disse områdene. Utvikling av rammevilkår for fornybar energi og energieffektivisering er spesielt interessant for de nordiske landene i lys av utviklingen av direktiver og nye initiativer i EU og EØS. Det er etablert arbeidsgrupper innenfor fornybar energi og energieffektivisering. Dette arbeidet er videreført i 2013 og 2014. De nordiske landene har satset mye på fornybar energi, og vil fortsatt ha et nivå på fornybar energi som ligger over gjennomsnittet i EU. Gjennomføring av EU-direktivet for å fremme fornybar energi står sentralt som samarbeidsområde i handlingsprogrammet for 2014–2017.

På området energieffektivisering har energiministrene vedtatt en styrking av samarbeidet om markedstilsyn av energirelaterte produkter. Også innenfor energieffektivisering vil det være aktuelt å samarbeide om ulike EU-initiativer.

Samarbeid i formatet nordisk/baltisk 8 foregår innenfor rammen av det nordiske samarbeidet. I forkant av energiministtermøtene i EU holdes det uformelle konsultasjoner på ministernivå i NB 8-kretsen om sakene på EU-dagsordenen 2-3 ganger i året. Formannskapet i Nordisk ministerråd inviterer til disse møtene. Under det nordiske energisamarbeidet holdes det jevnlig aktuelle temaseminarer. Et slik seminar er under planlegging i 2014/2015 i samarbeid med det nordiske kontoret i Tallinn.

De nordiske energiministrene deltar i Baltic Sea Region Energy Co-operation (BASREC). De nordiske landene er pådrivere i BASREC-samarbeidet. Når det gjelder Norden og internasjonalt energisamarbeid ellers, er det lagt vekt på samarbeidet med Nordvest-Russland, Østersjøområdet og de baltiske landene.

Det er etablert et nordisk samarbeid om energiforskning. Nordisk energiforskning (NEF) er en institusjon under Nordisk ministerråd lokalisert i Oslo, og har som formål å fremme det nordiske samarbeidet på energiforskningsområdet. NEF skal bidra til en felles strategi for forskning og utvikling på de deler av energiområdet som er av felles nordisk interesse. NEFs kjernevirksomhet er finansiering av forsknings- og innovasjonsprosjekter, utredninger og analyser relatert til energi og energiforskning og internasjonalt nettverksarbeid. NEF er samfinansiert av de nordiske landene med omtrent 32 millioner kroner årlig. Det ble i 2013–2014 gjennomført en evaluering av NEF. Evalueringens hovedkonklusjon er at NEF har bidratt til målet om å styrke det nordiske energiforskningssamarbeidet. Anbefalingene fra evalueringen vil følges opp i utarbeidingen av ny strategi og handlingsplan for 2015–2018.

Under det svenske formannskapet i NMR i 2013 ble det arbeidet med et nytt handlingsprogram for det nordiske energipolitiske samarbeidet i 2014–2017. Under det islandske formannskapet i 2014 har iverksettelsen av dette programmet startet opp.

5.4 Miljø

Hovedfokuset for det nordiske miljøsamarbeidet er å påvirke politiske vedtak og regelverksutforming i ulike internasjonale prosesser, samt samarbeide om oppfølgingen av disse. Særlig viktig er det å påvirke de prosesser som pågår innenfor EU, OECD og ulike internasjonale konvensjoner. Oppfølgingen av toppmøtet i Rio i 2012 og FN's miljøprogram UNEP er også viktige områder for nordisk samarbeid. Inn i disse prosessene bidrar de nordiske land med faglig kunnskap som i mange tilfeller har hatt betydelig innflytelse på politikk- og regelverksutviklingen. Rammene for det nordiske miljøsamarbeidet følger av Nordisk miljøhandlingsprogram 2013–2018 hvor det er gitt særlig prioritet til områdene Grønn samfunnsutvikling, Klimaendringer og luftforurensninger, Biologisk mangfold, økosystemer og havforsuring og Helse og miljøfarlige kjemikalier. I tillegg fokuserer miljøhandlingsprogrammet på å bevare det unike miljøet i Arktis samt fremme arktiske perspektiver i internasjonale fora.

Under det svenske formannskapet i NMR i 2013 ble det gjennomført to ministtermøter om miljø. På det siste møtet i fjor høst ble det bl.a. satt fokus på de regionale marine konvensjonens rolle i gjennomføringen av EUs havdirektiv, forberedel-

sene til klimakonvensjonens COP 19 i Warszawa 2015, EUs rammeverk for klima 2030 og samarbeid om miljø og tekstiler.

Det islandske formannskapet har i 2014 bl.a. satt fokus på bioøkonomi. Som en oppfølging av dette temaet hadde Island på miljøministtermøtet som var planlagt i slutten av april lagt opp til en bred diskusjon om havsspørsmål, men dette møtet måtte dessverre avlyses.

På ministermøtet på Svalbard i mars 2012 ble Svalbard-erklæringen om kortlivede klimadrivere (sot, partikler, metanutslipp m.m.) vedtatt. I erklæringen fra dette møtet sier ministrene at de vil styrke arbeidet med å redusere utslipp av kortlivede klimadrivere nasjonalt, regionalt og globalt. Nasjonalt har Norge fulgt opp ministererklæringen gjennom utvikling av et nasjonalt utslippsregnskap som også omfatter sot. Andre nordiske land følger tilsvarende opp. På miljøministermøtet på Svalbard ble deltakerne videre enige om å støtte koordinerte tiltak mellom frivillige land gjennom Coalition for Climate Change and Clean Air, hvor FNs miljøprogram har sekretariatsfunksjonen.

Den nordiske arbeidsgruppen for globale klimaforhandlinger (NOAK) vil bli et viktig instrument i den videre oppkjøringen fram mot klimatoppmøtet i Paris i 2015, hvor den politiske hovedutfordringen fortsatt er at landenes samlede vilje og evne til utslippsreduksjoner ikke er tilstrekkelige til å nå 2-gradersmålet. I de siste årene har NOAK gjort viktige grep ved å sette større fokus på kommunikasjon og brobygging mellom land, og utredninger rundt sentrale forhandlingstemaer. Dette gir Norden økt tillit og troverdighet som øker muligheten til å påvirke forhandlingsprosessen i retning av en mer ambisiøs avtale i Paris, uten å ha en formell rolle i selve forhandlingene.

På miljøministermøtet i februar 2013 under det svenske formannskapet ble utviklingen av EUs sjuende miljøhandlingsprogram et hovedtema. Man ble også enige om å sende en erklæring fra de nordiske miljøministrene til EU-kommisjonen for å få styrket innholdet med hensyn til omtalen av klimaspørsmål og kjemikalier, herunder en strategi for et giftfritt miljø, nanomaterialer, kombinasjonseffekter og hormonforstyrrende stoffer.

Videre var den globale utviklingsagendaen for post-2015-målene på dagsordenen, bl.a. hvordan Norden kan samarbeide videre med Naturpanelet (Intergovernmental Platform on Biodiversity and Ecosystem Services (IPBES)). På basis av forslag fra nordiske ekspertmøter og vedtak av Natur-

panelets første arbeidsprogram arbeides det for å videreføre det nordiske samarbeidet med sikte på å gjennomføre en sub-regional økosystemutredning innen 2017 for den nordiske regionen etter prosedyrer fra Naturpanelet. Utredningen vil være innspill til den globale naturmangfold- og økosystemutredningen som skal være ferdig innen 2018. Arbeidet vil også bidra til nasjonalt arbeid under Naturpanelet, og vil sikre optimal utnyttelse av resultater og erfaringer fra annet nordisk samarbeid samt styrke de nordiske nettverkene ytterligere. Utredningen vil i tillegg bidra til å framheve verdien av nordisk samarbeid i internasjonale fora. Møtet vedtok også å utvide støtten til det nordiske miljøutviklingsfondet (NMF) til en ny treårsperiode.

Det ble i 2013 igangsatt et arbeid med å utrede grunnene til reduksjonen i sjøfuglbestanden. En rapport om dette forventes å foreligge i august i år.

Miljøarbeidsgruppen på biodiversitetsområdet har i 2013 arbeidet mye med økosystemtjenester, ofte i samarbeid med miljø-økonomigruppen. Dette har også prioritet framover. Det er bl.a. iverksatt to prosjekter knyttet til økosystemtjenester i forhold til landskap og kulturmiljøer. Det arbeides målbevisst med oppfølging av den strategiske planen til biodiversitetskonvensjonen (CBD), særlig der EUs politikkutforming på området også kan påvirkes. Et prosjekt om hvordan det kan arbeides for å nå målet om restaurering av minst 15 prosent av forringede økosystemer, er gjennomført. Dette vil i 2015 bli fulgt opp med hvordan man best kan jobbe kostnads-effektivt med sikring av og reetablering av grønn infrastruktur i landskapet. Gruppen bidrar også til gjennomføring av andre internasjonale konvensjoner, for eksempel våtmarkskonvensjonen (Ramsar-konvensjonen), og til EU-arbeidet med fremmede arter. Gruppen har gitt støtte til viktige prosjekter under CAFF, biodiversitetssamarbeidet under Arktisk råd. Det er også igangsatt et arbeid med å utrede grunnene til reduksjonen i sjøfuglbestanden.

Når det gjelder prosjektporteføljen til klima- og luftgruppen, har denne i stor grad bidratt i arktiske prosjekter i samarbeid med Arktisk råd og AMAP, men også i sammenheng med konvensjonen om langtransporterte luftforurensninger. Dette gjelder særlig kortlivede klimadrivere og EUs miljøbyrå (EEA). Gruppen har også, i samarbeid med kjemikaliegruppen, støttet UNEP i arbeidet med en global kvikksølvkonvensjon.

For kjemikaliegruppen er bidrag knyttet til gjennomføringen av det europeiske kjemikalie-

regelverket REACH viktig. I tillegg har mange av gruppens prosjekter direkte innvirkning på arbeidet i OECD og UNEP og i EU.

I gruppen for landbaserte økosystemer har landene særlig samarbeidet om implementeringen og utviklingen av internasjonale avtaler, som for eksempel konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) og Nagoya-protokollen om genressurser under konvensjonen om biologisk mangfold,

Mye av de samme genressursene finnes i de nordiske landene, og hvordan regler om tilgang og fordeling utformes i de nordiske landene vil også kunne ha store konsekvenser for hvordan genressurser brukes bærekraftig i arktiske områder i Norden. Som verdens første i-land ratifiserte Norge Nagoya-protokollen 1. oktober 2013. I de neste årene kommer det til å være søkelys på gjennomføringen av protokollen i partslandene, og Norden er en naturlig samarbeidsarena. På Norges initiativ vil tilgang og fordeling av genressurser i de nordiske land bli drøftet i september 2014 på et fellesnordisk seminar i Oslo. Nordisk ministerråd finansierer seminaret, og Fridtjof Nansens Institutt (FNI) står som arrangør. Seminaret forventes å bidra til at de nordiske land fortsatt kan være pådrivere for ambisiøse mål for Nagoya-protokollen.

Under grønn-vekst-prosjektene som de nordiske statsministrene tok initiativ til i 2011, har avfallsgruppen startet et større arbeid om ressurs-effektiv utnyttelse av plast- og tekstilavfall. Formålet med prosjektene er å gjøre en målrettet innsats i samarbeid med avfalls- og næringsaktørene for å øke materialgjenvinningen av avfall fra plast og tekstiler. Arbeidet er i 2013 videreført i seks nordiske prosjekter som skal gjennomføres i løpet av 2014.

Arbeidsgruppen for bærekraftig produksjon og forbruk arbeider på fokusområdene grønn økonomi, ressurseffektive produksjons- og konsumentkjeder og bærekraftig forbruk. Gruppens prioriteringer framover vil være å utvikle og forsterke arbeidet med Svanen, og å arbeide for at grønne offentlige innkjøp blir vanlig praksis i Norden og inngår som et ledd i innsatsen for å påvirke arbeidet i EU og FN. Utarbeidelsen av nordiske innspill til økodesigndirektivet vil også være prioritert. Gruppen har nettopp avsluttet et prosjekt om tekstiler. Fokus her var miljømerking i det største og viktigste tekstilclusteret i India, som eksporterer en betydelig mengde klær til de nordiske land. Her er et potensial for nordisk medvirkning og for utvikling av miljømerking.

I samarbeidet om forvaltning av havområdene i Norden har hovedinnretningen vært på over-

gjødsling og EUs marine direktiv og marine strategi. Her har gruppen bidratt til et vitenskapelig grunnlag for myndigheter og arbeidsgrupper i de regionale havkonvensjonene og til samarbeidet med Arktisk råd. Dette arbeidet er viktig for oppfølgingen av Stockholmskonvensjonen (POPs) og luftkonvensjonsarbeidet under UNECE. Videre har arbeidet i havgruppen bidratt vesentlig til å støtte AMAP i arbeidet med havforsuring gjennom flere prosjekter, i tillegg til at gruppen gjennomførte en stor internasjonal konferanse om havforsuring i Bergen i mai i år med forskere fra hele verden. Hovedformålet er å formidle forskningsresultater om hvordan havet absorberer CO₂, noe som kan bidra til å bremse den globale oppvarmingen. Men samtidig gjør CO₂ havet surere, noe som sannsynligvis vil påvirke næringskjeden i havet og fiskebestandene.

Miljø- og økonomigruppen er en tverrsektoriell gruppe for miljø- og finansmyndighetene. Den har utarbeidet flere rapporter, blant annet om mål og regnskap for en bærekraftig utvikling og om supplerende velferds mål (Beyond GDP), metoder for verdsettelse av biomangfold som naturkapital, fornybar energi, økonomiske styringsmidler i miljøpolitikken i de nordiske land, strategier for skogsforvaltning, og forvaltning av økosystemtjenester i nordiske vassdrag, med vekt på EUs rammedirektiv for vann. De fleste av prosjektene og rapportene gjennomføres i samarbeid med andre arbeidsgrupper, det siste året særlig med arbeidsgruppen for biodiversitet, men også i samarbeid med gruppene for havforvaltning og for bærekraftig forbruk og produksjon. Som svar på et vedtak i Nordisk råd har man også fått utarbeidet en egen rapport om jordbruk og miljø i de nordiske land, for å se på hvordan tilskuddsordninger kan anvendes til bærekraftig grønn vekst i næringen.

En egen ad-hoc-gruppe med medlemmer bl.a. fra miljø- og økonomigruppen og fra de nordiske statistikkbyråene skal innen juni 2015 utarbeide forslag om videre nordisk arbeid om supplerende velferds mål (Beyond GDP).

5.5 Nordisk strategi for bærekraftig utvikling

Den nordiske strategien for bærekraftig utvikling er et overordnet styringsdokument for Nordisk ministerråd. Strategien er også godkjent av Nordisk Råd. Alt arbeid innen Nordisk ministerråd skal ha et bærekraftperspektiv.

Den første nordiske strategien for bærekraftig utvikling trådte i kraft i 2001. Strategien har blitt

revidert hvert fjerde år, sist i 2012. Den legger vekt på områder hvor Norden har felles interesser og utfordringer og hvor det nordiske samarbeidet kan skape en merverdi for landene.

Hovedtema i den gjeldende strategien er velferd, bærekraftige økosystemer, klima, bærekraftig utnyttelse av jordens ressurser og utdanning, forskning og innovasjon. Innenfor hvert temaområde er det utviklet indikatorer som skal angi om utviklingen går i riktig retning. Indikatorene oppdateres årlig av Danmarks statistikk.

5.6 Helse og sosial

Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk satte i 2013 i gang programmet Holdbar nordisk velferd 2013–2015. Med dette programmet vil man videreutvikle og fornye den nordiske velferdsmodellen og finne fram til løsninger som skal bidra til økt kvalitet og likestilling i utdanning, arbeid og helse for Nordens 25 millioner innbyggere. Som ledd i dette programmet har tidligere svensk statsråd Bo Könberg på oppdrag fra NMR utredet potensialet for nytt nordisk helsesamarbeid som kan gjennomføres de nærmeste 5–10 år. I rapporten Det framtidige nordiske helsesamarbeidet legger han fram 14 konkrete forslag. Forslagene omfatter bl.a. tiltak mot antibiotikaresistens, tjenestemannsutveksling, registerbasert forskning, folkehelse og sjeldne diagnoser. Rapporten skal presenteres for ministrene i 2014, og det vil besluttes hvilke forslag som tas videre, og på hvilken måte.

Testing av behandlingsmetoder og medisiner

Det er et mål å gi pasienter raskere tilgang til effektive behandlingsmetoder i helsetjenesten og til nye medisiner. Enkelte ganger foreligger det ikke tilstrekkelig vitenskapelig dokumentasjon på effekt, trygghet og kostnadseffektivitet i behandlingen til at det kan treffes beslutninger om hvilken behandling pasientene bør få tilbud om. Den beste metoden for å få testet ut om en ny behandlingsmetode er effektiv og sikker, er å gjennomføre en vitenskapelig studie på store pasientpopulasjoner. For mange sykdommer vil det ta mange år å rekruttere nok pasienter til en klinisk studie i ett land, og derfor kjøres kliniske studier parallelt på mange sykehus og i flere land (såkalte kliniske multisenterstudier).

Det er særlig behov for å øke omfanget av studier på områder industrien ikke prioriterer. Dette gjelder for eksempel sjeldne sykdommer, sammenligning av forskjellige behandlingsalterna-

tiver og dyre medikamenter. I tillegg er det behov for å legge bedre til rette for industrifinansierte studier i Norden, både for å sikre pasientene tilgang til ny behandling og for næringsutvikling.

Innenfor de enkelte nordiske landene alene kan det være vanskelig å oppnå store nok pasientpopulasjoner innenfor en rimelig tidshorisont. Et nordisk samarbeid basert på et befolkningsgrunnlag på 25 millioner vil gi raskere og sikrere grunnlag på kortere tid. Samarbeidet vil gi bedre kvalitet, pasientsikkerhet og helse, og gjøre det mulig å gjennomføre studier på sjeldne sykdommer. Det vil i tillegg bidra til å øke antallet kliniske studier i Norden. Et godt nordisk samarbeid vil også kunne gi Norden en sterkere stemme i EU. Det ble derfor etablert et treårig prosjekt (2013–2016) for et nordisk samarbeid om slike studier som omfatter (i) etablering av nettverket Nordic Trial Alliance med sekretariat i Nordforsk og forankring i alle de nordiske landene gjennom de nasjonale EU-nodene/nettverkene for kliniske studier (ECRIN), (ii) utvikling av en felles webportal med relevant informasjon og (iii) gjennomføring av flere nordiske demonstrasjonsstudier. Et forberedende arbeid i regi av Nordforsk og de kliniske utprøvingsenhetene i Norden ble iverksatt våren 2012. Det er avholdt møter for alle interessenter i de nordiske landene i 2013 og 2014. I 2014 er det utlyst 6 millioner NOK til kliniske forskningsprosjekter gjennom Nordic Trial Alliance. Helse- og omsorgsdepartementet har de to siste årene gitt de regionale helseforetakene styringssignal om å starte opp om Nordic Trial Alliance. Prosjektet inngår i Nordisk ministerråds satsing *Bærekraftig nordisk velferd*.

Høyspesialisert medisin

Formålet med et nordisk samarbeid om høyspesialisert medisin er å sikre høyere kvalitet i høyspesialiserte tjenester enn det som det enkelte landet kan oppnå hver for seg. Dette er spesielt viktig ved nye og kostnadskrevende behandlingsformer der pasientgrunnlaget er lite i hvert land, der det er behov for høyspesialisert kompetanse, og der investeringene ofte er svært store. Med bakgrunn i en rapport fra en nordisk ekspertgruppe fra februar 2013 er det etablert et treårig nordisk samarbeidsprosjekt med Helsedirektoratet (Norge) som sekretariat. Samarbeidet omfatter tre områder: erfarings- og kompetanseutveksling, nordiske databaser/kvalitetsregistre og felles nordiske retningslinjer. På alle tre områder er det identifisert aktuelle fagområder, og det er satt i gang pilotprosjekter. Dette gjelder to pilotpro-

sjekter for etablering av nordiske kvalitetsregistre (register for ankel- og h ndleddsproteser), kompetanseutveksling ved kirurgisk behandling av medfødte gastrointestinale lidelser samt utvikling av felles nordiske retningslinjer for retinoblastom og for transseksualisme.

Demensforskning

Et NorForsk-støttet forskernettverk, The Nordic Network in Dementia Diagnostics (NIDD), arbeider for å øke kunnskapen om årsakene til demens. En multidisiplinær gruppe som er sammensatt av ni forskergrupper fra fem nordiske land og Litauen, samarbeider om å harmonisere diagnostiske arbeidsmetoder og bidra til tidligere og bedre diagnostisering av sykdommen. Norge har også en nasjonal plan for demensomsorg, Demensplan 2015 *Den gode dagen*. I april 2013 ble det etablert et nordisk nettverk om demens hos personer med innvandrerbakgrunn. Hensikten er at samarbeidet skal munne ut i en felles nordisk anbefaling om utredning av demens, samt informasjon til og oppfølging av personer med minoritetsbakgrunn som har demens.

Norge og de andre nordiske land deltar i en felleseuropeisk programs tting, Joint Programming Initiatives (JPI), om Alzheimer og andre nevrodegenerative sykdommer. Bakgrunnen er at demenssykdommer og relaterte lidelser er en så stor samfunnsmessig utfordring at den ikke kan løses gjennom nasjonale forskningsprogrammer alene. Nevrodegenerative sykdommer (ND) er sterkt knyttet til alder, og i dag kan de færreste av disse sykdommene kureres. Alzheimers sykdom og relaterte lidelser rammer omtrent 7 millioner mennesker i Europa, og det ventes at dette tallet vil doble seg hvert 20.  r. Omsorg for demenspasientene i Europa koster i dag 130 milliarder euro per år. Joint Programme for Neurodegenerative Disorders (JPND) har utarbeidet en felles forskningsstrategi for de 25 medlemslandene som danner et rammeverk for framtidige investeringer, og skisserer hvordan den europeiske forskningsinnsatsen kan brukes effektivt for å forbedre forebygging, diagnostikk, behandling og omsorg for pasienter med nevrodegenerative lidelser.

Rekruttere og beholde ansatte i helse- og omsorgstjenestene

Helse- og omsorgsdepartementet har fått midler av Nordisk ministerråd til å gjennomføre en kartlegging av arbeidet som gjøres i de nordiske land for å rekruttere og beholde personell i omsorgs-

tjenestene. Kartleggingen gjennomføres av Damvad, og er et forprosjekt som inngår i Nordisk ministerråds program *Holdbar nordisk velferd*. Kartleggingen skal danne grunnlaget for et mulig nordisk samarbeid på dette området. Kunnskapen fra dette prosjektet skal brukes nasjonalt, blant annet i oppfølgingen av stortingsmeldingen *Morgendagens omsorg* (Meld. St. 29 (2012–2013)). Meldingen skal bl.a. legge til rette for en langsiktig omstillingsprosess for å sikre nyskaping.

E-helse

Norden er en foregangsregion når det gjelder bruk av e-helsetjenester. Norden kan være en drivkraft i det europeiske arbeidet, og kan gå fortære fram enn andre land i Europa. Nordisk ministerråd tok i 2010 initiativ til å etablere et felles nordisk e-helseforum. Nettverk for nordiske forskere innen e-helse og for nordiske helsejurister er etablert. Nettverk for nordiske e-resepter er under etablering.

Forumet har sammenlignet nordiske e-helsesstrategier og utarbeidet indikatorer for e-helse. Forumet har analysert juridiske hindre for utveksling av helseopplysninger over landegrensene.

Alkohol og narkotika

De nordiske sosial- og helseministrene samarbeider overfor Verdens helseorganisasjon og EU om alkoholpolitiske spørsmål.

Verdens helseforsamling vedtok i 2010 en global strategi for å redusere skadelig bruk av alkohol.

Det nordiske samarbeidet var viktig i forkant av dette vedtaket, og det er også en viktig kanal i oppfølgingen av strategien. Det er også vedtatt en egen handlingsplan for de europeiske medlemmene i WHO. EU-landene har dessuten et eget samarbeidsorgan for samarbeid innenfor EUs alkoholstrategi.

Strategien som ble vedtatt i 2006, utløp i 2013, men samarbeidsorganene fortsetter inntil en ny strategi er utarbeidet, trolig etter at den nye Komisjonen har tiltrådt.

Videre knytter det seg et kontinuerlig samarbeid til partnerskapet for helse og livskvalitet under Den nordlige dimensjon (NHDPS), som blant annet omfatter en egen ekspertgruppe for alkohol, narkotika og tobakk.

Nordisk ministerråd har opprettet en egen samordningsgruppe på tjenestemannsniv  om alkoholpolitiske spørsmål. NMR vedtok et nytt mandat for gruppen i 2013. Hovedmålet er å sam-

arbeide om de sakene som kommer opp i internasjonale organer, særlig WHO og EU. Ett av møtene hvert år holdes sammen med Nordisk narkotikaforum.

Nordisk narkotikaforum er et uformelt nordisk samarbeid på embetsnivå som har fokus på erfaringsutveksling og dialog i narkotikapolitiske spørsmål. Helse-, sosial- og justissektoren er representert i forumet. Forumet holder årlige møter arrangert av formannskapet, og i 2013 ble møtet holdt i Stockholm i tilknytning til en større internasjonal konferanse om cannabis. Forumet ivaretar også løpende og oppdatert kontakt mellom de nordiske land i saker tilknyttet FNs narkotikakommisjon (CND).

Helseberedskapssamarbeid

De nordiske landene har lang tradisjon for samarbeid om helseberedskap. Helseberedskapsavtalen fra 2002 danner den formelle rammen. Det samarbeides om forebygging, varsling, gjennomføring av redningsarbeid og andre tiltak, rapportering, evaluering, kommunikasjon og informasjonsutveksling. Det er utarbeidet retningslinjer med rutiner og samarbeidsprosedyrer. Samarbeidet ble øvet i 2013 under Barents Rescue 13, og planlegges øvet under Nasjonal helseøvelse høsten 2014.

Arjeplogavtalen

Overenskomst om felles nordisk arbeidsmarked for visse yrkesgrupper innen helsevesenet og veterinærer (Arjeplogavtalen) er underlagt Nordisk ministerråd. De grunnleggende prinsippene er et felles arbeidsmarked for bestemte yrkesgrupper. Nordisk gruppe for helsepersonell har i oppdrag å overvåke og følge opp overenskomsten og utarbeide en årlig oversikt over det nordiske arbeidsmarkedet for helsepersonell. Viktige temaer er hvordan de nordiske landenes samarbeid kan øke pasientsikkerheten i Norden, herunder hvordan man kan sikre en smidig utveksling av informasjon om autorisasjon av helsepersonell. Landene drøfter også mobiliteten av helsepersonell og hvordan man kan fjerne unødige grensehindringer.

Avtalen ble undertegnet i 1993, og har med enkelte endringer underveis fungert på en god måte for nordisk helsepersonell som har godkjenning fra et nordisk land, og som ønsker å arbeide i et annet nordisk land. Det er imidlertid pekt på at overenskomsten har hatt noen uheldige, ikke tilskattede konsekvenser for helsepersonell ved at de

gjennom overenskomsten kan få en autorisasjon eller godkjenning de ellers ikke ville hatt krav på.

De nordiske landene er nå kommet fram til at mobiliteten og den frie bevegeligheten for helsepersonell i tilstrekkelig grad sikres gjennom bestemmelsene i EUs yrkeskvalifikasjonsdirektiv 2005/36/EF. Administrasjon av autorisasjoner i overensstemmelse med direktivet anses å øke de enkelte landenes mulighet til å sikre pasientsikkerheten i overensstemmelse med de nasjonale behovene. I EØS-området arbeides det nå også for å legge til rette for bedre informasjonsflyt mellom landene ved at det skal utvikles en varslingsmekanisme som innebærer at landene må varsle hverandre dersom helsepersonell mister eller får begrenset sin autorisasjon som følge av tilsynsaker eller domfellelse. På denne bakgrunn har Nordisk ministerråd for sosial- og helsepolitikk besluttet å behandle sak om at den nordiske overenskomsten skal oppheves fra 1. juli 2015 i ministermøte oktober 2014.

Internordiske trygdespørsmål

Nye forordninger på trygdeområdet trådte i kraft i EU 1. mai 2010 og i EØS 1. juni 2012. En ny nordisk konvensjon om trygd med tilpasninger til de nye forordningene var derfor nødvendig. Selv om hoveddelen av det nordiske trygdesamarbeidet er direkte regulert av EØS-reglene, er konvensjonen svært viktig for å få Færøyene og Grønland, som ikke er med i EU eller EØS, med i det nordiske trygdesamarbeidet.

Konvensjonen ble undertegnet av de nordiske sosial- og helseministrene på ministermøte i Bergen 12. juni 2012, og trådte i kraft 1. mai 2014.

5.7 Arbeidsmarked og arbeidsmiljø

Det er lange tradisjoner for både formelt og uformelt nordisk samarbeid på arbeidslivsområdet. De nordiske landene har et felles verdigrunnlag og mange likheter som gir gode forutsetninger for å lære av hverandres erfaringer, og som forsterker evnen til å møte vår tids felles utfordringer. Ministerrådet for arbeidsliv har under det islandske formannskapet i 2014 arbeidet med utgangspunkt i samarbeidsprogrammet for arbeidslivsområdet for 2013–2016. I samarbeidsprogrammet er den strategiske innretningen på det formelle nordiske samarbeidet de kommende årene fastlagt. Fokus er satt på de langsiktige utfordringene som følge av globaliseringen og den demografiske utviklingen, men ved behov kan samarbeidet også

prioritere mer konjunkturbestemte utfordringer som oppstår. Det islandske formannskapet har fortsatt fokuset på inkluderende arbeidsliv, som også stod i fokus under det svenske formannskapet i 2013 og det norske i 2012. Det har vært et særskilt fokus på unge, langtidsledige og samarbeid i utdannings- og arbeidsmarkedsspørsmål. Likestilling på arbeidsmarkedet og arbeidsmiljø har også vært sentrale temaer.

I tillegg har markeringen av 60-årsjubileet for avtalen om et felles nordisk arbeidsmarked stått sentralt i 2014. Denne avtalen har gjort det nordiske arbeidsmarkedet til et av verdens mest integrerte regionale arbeidsmarkeder. Jubileet ble feiret med en jubileumskonferanse i Reykjavik 21.–22. mai 2014. På konferansen ble rapporten fra et av Nordisk ministerråds globaliseringsprosjekter lansert og debattert: «The Nordic Model – challenged but capable of reform». Rapporten peker på kjennetegn og utfordringer ved den nordiske modellen i dag, og hva som skal til for å gjøre modellen sterk også i framtiden. Rapporten peker blant annet på at de nordiske land står overfor felles utfordringer knyttet til en aldrende befolkning, global konkurranse samt digitalisering og teknisk utvikling. Rapporten var blant annet tema for et seminar i OECD i juni 2014.

Høsten 2014 er det planlagt konferanser om utdanning på arbeidsplassen, arbeidsmiljø, deltidarbeid og likelønn.

Arbeidskraftmobilitet i Norden

Et viktig mål med samarbeidet på arbeidslivsområdet er å legge forholdene til rette for arbeidskraftmobilitet i Norden. Høy mobilitet er i første rekke et gode for den enkelte som er på leting etter ny jobb, og for arbeidsgiveren som kan nyttiggjøre seg arbeidstakeren. Men det vil også være til nytte for landene, både de som opplever høy arbeidsledighet, og de som opplever mangel på arbeidskraft. I Norge har etterspørselen etter arbeidskraft etter finanskrisen gjennomgående holdt seg høyere enn i de andre nordiske landene. Gode jobbmuligheter har gjort at mange mobile arbeidssøkere har funnet veien til Norge. Disse strømmene har vært større fra Øst-Europa enn fra andre nordiske land. Flest har kommet fra Polen og Litauen, med Sverige på tredjeplass.

I 2013 var det en nettoinnvandring fra nordiske land til Norge på 2600 personer. Det utgjorde bare 6 prosent av den samlede nettoinnvandringen til landet. Blant de nordiske landene kom mange fra Danmark (42 prosent), Sverige (36 prosent) og Island (13 prosent), mens det kom

få fra Finland (6 prosent). Bruttostrømmene er langt større ettersom nordiske borgere ofte har kortere opphold enn personer som kommer fra fjernere land. Pendling og korttidsopphold utgjør en stor del av arbeidskraftsstrømmen mellom nordiske land. Ved utgangen av 2013 var det 36 000 sysselsatte fra nordiske land på korttidsopphold i Norge. Omfanget har økt med 9 prosent det siste året. Sysselsatte på korttidsopphold fra nordiske land utgjør bare drygt 1 prosent av den samlede sysselsettingen, men 40 prosent av alle på korttidsopphold.

5.8 Barn og unge

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet bidrar til at barneperspektivet blir ivare tatt gjennom det nordiske samarbeidsprogrammet på området. Det nordiske ministerrådet for sosial- og helsepolitikk (MR-S) vedtok i 2010 at prosjektmidlene i sektoren særlig skulle brukes på området tidlig forebyggende innsats for familier med risiko for sosial marginalisering. Nordisk velferdspolitisk senter (NVC) har utarbeidet rapport fra prosjektet.

Under det norske formannskapet i 2012 ble det i regi av MR-S igangsatt et nytt prosjekt: *Robuste familier i Norden*. Strategien for barn og unge i Norden danner grunnlaget for minister rådets innsats på tvers av samarbeidsområdene.

I strategien for barn og unge i Norden fastslås at samtlige områder i NMR skal ha et barne- og ungdomsperspektiv i sitt arbeid. Nordisk barne- og ungdomskomiteé (NORDBUK) har som oppdrag å følge implementeringen av strategien og rapportere årlig til samarbeidsministrene (MR-SAM). I 2013 har komiteen fått utført en forstudie om barnefattigdom. Formålet var å avklare mulighetene for å gjøre en sammenlignende nordisk studie. Forstudien konkluderer med at dette lar seg gjøre, og komiteen vil i løpet av 2014 ta stilling til videre arbeid med temaet.

NORDBUK har samarbeid med det norske forskningsinstituttet NOVA og har gjennom dette bidratt med kunnskap om unge utenfor utdanning og arbeid. Videre har komiteen merket seg at det savnes et felles grep for samarbeid mellom flere ministerråd/embetsmannsgrupper på dette feltet. NORDBUK har derfor foreslått at det i 2014 lages en felles handlingsplan om unge utenfor utdanning og arbeid. Under det islandske formannskapet er skole fortsatt en prioritet. Fokuset ligger på kreativitet som metode, unges innflytelse og har et ungdomsperspektiv på kunst og arbeid med formidling.

5.9 Likestilling

I 2013 gjennomførte NMR sektorprogrammet *Likestilling skaper et bæredyktig samfunn*. Samarbeidsprogrammet hadde fire temaer: likestilling i arbeidslivet, likestilling og utdanning, nulltoleranse mot kjønnsrelatert vold og kjønn og etnisitet. Det var særlig et fokus på de to førstnevnte temaene. Samtidig har man vitalisert arbeidet med likestillingsintegrering i ministerrådet. Alle sektorer fikk i oppgave å sette seg likestillingsmål og utarbeide indikatorer som skal ligge til grunn for framtidig arbeid.

I 2013 hadde likestillingsministermøtet (MR-JÄM) under FNs kvinnekommisjon (CSW) et felles sidearrangement med blant annet et ministerpanel om bekjempelse av vold i nære relasjoner. I tillegg støttet Nordisk ministerråd (NMR) et NGO-side-event med krisesenterordningen i de nordiske land som tema. Det var også en felles satsing på kulturfestivalen Nordic Cool på Kennedy Center i Washington D.C. Det ble også arrangert en rekke konferanser og seminarer, blant annet om likestilling og likestillingsintegrering i barnehager og skoler, i tillegg til en konferanse om likestilling og den nordiske velferdsmodellen.

I MR-JÄM har 2014 vært preget av feiringen av 40 års samarbeid om likestillingsarbeidet i Norden. Under islandsk formannskap har det vært lagt opp til en bred og mangfoldig feiring. Den største markeringen fant sted på Island under jubileumsmøtet 26. august, som var en særskilt feiring av fire tiår med likestillingssamarbeid.

Et nytt samarbeidsprogram på likestillingsområdet for 2015–2018 «Tillsammans för jämställdhet – ett starkare Norden» er også utarbeidet og vil formelt bli vedtatt Nordisk Råds sesjon ultimo oktober 2014. Det offentlige rom og velferd og innovasjon er hovedtemaer, og aktiv deltakelse fra menn og gutter i likestillingsarbeidet på tvers av sektorene blir framhevet i det nye samarbeidsprogrammet. I det nordisk-baltiske samarbeidet har man blant annet satt kjønn og media på dagsordenen, samt arbeid mot vold i nære relasjoner. Under islandsk formannskap er det blitt arrangert flere seminarer og konferanser på feltet, blant annet en ekspertkonferanse om menn og maskulinitet med deltakelse fra verdens fremste eksperter. I tillegg har man også satt arbeidsliv, likelønn og det kjønnsdelte arbeidsmarkedet på dagsordenen.

Det er i 2014 arbeidet fram et nytt program 2015–2018 om likestillingsfeltet i det nordisk-baltiske samarbeidet. Det er bred enighet om å fort-

sette med tidligere satsinger, og samtidig øke oppmerksomheten om arbeidet for likelønn.

Norge vil i 2015 arbeide for at det nordiske likestillingssamarbeidet skal utvides til å gjelde alle diskrimineringsgrunner.

5.10 Fiskeri og fangst

Fiskeri- og akvakultursamarbeidet er strategisk rettet mot områder av høy politisk nordisk relevans, samt å utvikle samarbeid med viktige atlantiske og internasjonale partnere, Russland og Baltikum. Det er nettverkbasert og operativt gjennom konferanser, seminarer og prosjekter. Aktivitetene er fordelt mellom rammeprogram, formannskapets initiativer samt oppfølging av overordnede initiativer gjennom samarbeidsministrene.

Sverige prioriterte to temaer på fiskeriområdet under sitt formannskap for 2013: Våren 2013 ble det arrangert et seminar i samarbeid med Det internasjonale havforskningsrådet (ICES) med sikte på å bidra til å utvikle praktiske retningslinjer for flerbstandsforvaltning. Høsten 2013 blir det arrangert et seminar om drivstoffsubsidier i fiskeflåten som gjennom en økonometrisk illustrasjon av effekten av å utfase subsidiene, skal bidra til understøtte politiske diskusjoner om reduksjon/avvikling av subsidier. Rapporter fra arrangementene foreligger.

Over tid viser samarbeidet stor spennvidde, og bidrar primært med kunnskap som kan øke kvaliteten på forvaltningens styring, planlegging og iverksetting av politiske vedtak. «Rammeprogrammet 2013–2016 for det nordiske samarbeidet innen fiskeri og akvakultur, jordbruk, næringsmidler og skogbruk» angir retningen for det nordiske samarbeidet innenfor MR-FJLS. Den årlige «Planer og budjet» gir årlig oppdatering av prioriteringer og innholdet i de konkrete aktiviteter.

Fiskerisamarbeidet disponerer i dag rundt 6 millioner DKK. Prosjektporteføljen omfatter p.t. 45 nettverkbaserte aktiviteter som er operative gjennom konferanser, seminarer og forskningsprosjekter bevilget i perioden 2009–2014. Prosjektporteføljen har en stor spennvidde – som reflekterer landenes vektlegging av ulike temaer i sine formannskapsprogrammer.

Kjernen i fiskerisamarbeidet er innsatsområdet fiskerienes konkurransekraft og rammebetingelser, som retter seg mot biologiske, samfunnsmessige og økonomiske mål for bærekraftige fiskeri- og akvakultursektorer. Innsatsen har spesiell innretning mot innovasjon, og særlig leverandørindustri og råstoffutnyttelse. Fiskerisamar-

beidet har over lengre tid prioritert engasjement og innsats i planlegging og gjennomføring av Nordic Innovation sitt Marine Innovation Program (budsjetttramme på ca. 100 millioner NOK). Programmet utføres i samarbeid mellom bedrifter og forskningsinstitutter på tvers av landegrensene. Programmet ble formelt lansert under Norges formannskap i fiskerisamarbeidet 2012, og går nå inn i en avsluttende fase.

Fiskerisamarbeidet har også tradisjon for å engasjere seg i globale fiskerispørsmål bl.a. med støtte (delfinansiering) til Food and Agriculture Organizations (FAO) normative arbeid innenfor fiskeri, akvakultur og akvatiske genetiske ressurser. I varierende grad (over tid) er fiskerisamarbeidet engasjert i aktiviteter knyttet til kyst og landsbygdetutvikling, klima og økosystem og flerbestandsforvaltning samt marine pattedyr bl.a. med støtte til NAMMCO. Det er en betydelig økning i forvaltningsrettede prosjekter på bekostning av mer naturvitenskapelige og tekniske prosjekter, og er resultat av en strammere prioritering av politisk og forvaltningsmessig relevans. Helse og velferd, spesielt arbeidsmiljø, er delvis utenfor fiskerisamarbeidets domene, men enkelte aktiviteter er finansierte under samarbeidet, bl.a. temaer tilknyttet sikkerhet i fiskeriflåten og rekruttering til fiske.

Det Nordiske Bioøkonomi Initiativ, som ble formulert i 2012 som oppfølging av Nidaros-deklarasjonen, er en hovedinnsats under det islandske formannskapet, og omfatter nå tre innsatsområder: 1. NordBio, 2. Bioøkonomi i Arktis og 3. Bioøkonomi i EUs Østersjøstrategi. Innsatsen i Nordisk ministerråd er tverrsektoriell og tverrinstitusjonell, og involverer flere av ministerrådene. MR FJLS, EK-Eksektiv er av MR SAM gitt en koordinerende rolle for dette samarbeidet. De nordiske landene har fremragende forsknings- og innovasjonsmiljøer på enkelte områder innenfor bioøkonomi og bioraffinering. Nordforsk har nå under planlegging et bioøkonomisk forskningsprogram. Samtidig vurderer Nordic Innovation styrket strategisk innsats innen bioøkonomi. Fiskerisamarbeidet ser store fordeler i at programmet kan styrke forsknings- og innovasjonssamarbeidet. Forsyning av protein- og fettforbindelser til produksjon av fiske- og dyrefôr er ett eksempel på et strategisk viktig felles interesseområde for nordisk akvakultur samt husdyrproduksjon.

Samarbeidet på embetsnivå er forankret i EK FJLS, som bistår i sitt arbeid av Arbeidsgruppe for fisk (AG Fisk). Fiskerisamarbeidets organisering har vært gjenstand for flere reformer, sist i 2007. I hovedtrekk er dagens organisering tilfredsstillende,

men blir i løpet av 2014 kritisk gjennomgått under Islands formannskap, bl.a. i lys samarbeidsministrenes vedtak om oppfølging av generalsekretærens moderniseringsoppdrag.

5.11 Jord- og skogbruk

Ministerrådet for fiskeri, jordbruk, næringsmidler og skogbruk (MR-FJLS) arbeider for en bærekraftig og konkurransekraftig bruk av naturressurser, blant annet de genetiske ressursene. Det er et mål at man gjennom felles nordisk innsats skaper merverdi, «nordisk nytte», for de enkelte nordiske land og deres innbyggere. Rammeprogram utgjør sammen med de årlige formannskapsprogrammene og overordnede initiativ handlingsrommet for samarbeidet.

Nidaros-deklarasjonen som ble vedtatt på ministermøtet i Trondheim 2012, har i 2014 blitt fulgt opp av det islandske formannskapet gjennom satsing på bioøkonomi. Dette var også tema på ministermøtet i MR-FJLS i Selfoss i juni 2014, der Island presenterte NorBio, et tverrfaglig treårig prosjekt med fokus på bærekraftig utnyttelse av de biologiske ressurser og økt merverdi for miljø og samfunn. I tillegg til MR-FJLS er flere ministerråd, nordiske institusjoner og forskere med i samarbeidet.

Offentlig-privat partnerskap for planteforedling

MR-FJLS vedtok på møtet i 2013 å videreføre det nordiske offentlig-private partnerskapet for planteforedling (Public-Private Partnership for pre-breeding in plants, også kalt PPP-prosjektet). På ministermøtet på Island i 2014 var det enighet om videreføring av partnerskapet for perioden 2015–2017 med samme økonomiske ramme som i 2014. Det vil også være mulig for land å yte større bidrag til partnerskapet om man finner midler til det. Dagens planteforedling benytter et relativt lite utvalg av genmaterialet og den genetiske variasjonen som finnes. Det er en lang vei fram til man har utviklet nye sorter som kan benyttes i jordbruket, og denne lange veien har ingen foredlingselskaper i de nordiske land hatt råd til å gjennomføre for egen regning. Det nordiske partnerskapet som kom i stand i 2011, er et forsøk på å styrke nordisk planteforedling, få i stand mer samarbeid og utnytte ressursene hos de gjenværende planteforedlingsinstitusjonene i Norden på en mer slagkraftig måte. Landene bidrar så langt med til sammen 4 millioner DKK per år til prosjekter, i første omgang på korn, fôrvekster og frukt. For-

edlingsselskapene bidrar med tilsvarende midler i de enkelte prosjektene de deltar i. Det er levert faglige og organisatoriske resultater med stor nordisk nytte. Prosjektet og organiseringen anses som banebrytende innenfor nordisk samarbeid, og kan være av interesse også for andre sektorer der de enkelte aktørene er for små til å kunne gjennomføre sine prosjekter alene. Modellen har også vakt internasjonal oppmerksomhet, bl.a. innen FAO.

Ny nordisk mat

Det nordiske samarbeidet om programmet «Ny nordisk mat» har skapt økt interesse for utvikling av lokal og regional mat og matkultur, for regional utvikling og verdiskaping og for profilering av nordisk mat og matkultur både nasjonalt og internasjonalt. Programmet går nå mot slutten av sin andre periode gjennom Ny nordisk mat II (2010–2014), som arbeider for å styrke de nordiske mattradisjonene og de nordiske fortrinn i matproduksjonen. Fra norsk side legges det stor vekt på mat til mange og på hverdagsmaten, som også skal fremme helse og velvære. Innsatsen rettes mot hele verdikjeden, og skal blant annet framheve nordisk matkultur for å fremme turisme og eksport av mat.

Programmet er evaluert med godt resultat. Programmet vil ikke bli videreført i sin nåværende form, og det diskuteres hvordan utvalgte suksessområder kan videreføres.

NordGen

Det nordiske samarbeidet om genressurser for landbruket er samordnet og lagt under Nordisk genressurssenter (NordGen). NordGen har en viktig oppgave i å bevare genmateriale som kan bli viktig for matproduksjonen og mattryggheten i framtiden. Det er også knyttet til mer spesifikke forhold som de forventede klimaendringene, som fører til at den biologiske produksjonen må foregå under andre vekstforhold enn nå. NordGen har ansvaret for driften av frølageret på Svalbard (Svalbard Global Seed Vault) gjennom en egen avtale mellom Landbruks- og matdepartementet, Global Crop Diversity og NordGen. Frølageret på Svalbard inneholdt i juni 2014 omtrent 825 000 frøprøver av jordbruksvekster fra mange land, som er deponert for sikker langtidslagring i frøhvelvet.

NordGen er også ansvarlig for sekretariatet for et internasjonalt råd for frøhvelvet. Rådet har som oppgave å følge med på driften og gi råd til

Landbruks- og matdepartementet. Det ligger til rette for økt nordisk innsats i planteforedlingsarbeidet. NordGen er sekretariat for det nordiske offentlig-private partnerskapet om frøforedling for utvalgte vekstslag. For NordGen innebærer oppdraget et særs viktig bidrag til målet om økt bærekraftig bruk av genbankmaterialet.

NordGen samarbeider også med Vavilov-instituttet i St. Petersburg, blant annet om å få tilgang til frøprøver som instituttet samlet inn i forrige århundre.

Skogbruk

I det nordiske skogsamarbeidet er siktemålet bedre og mer utnyttelse av trevirke som bæredyktig byggemateriale og som viktig råstoff i energiforsyningen. Det er viktig å styrke samarbeidet mellom de nordiske land på skogområdet når det gjelder standardisering, regelverksforenkling og bedre samvirke mellom ulike lovområder (for eksempel knyttet til plan- og bygningslovgivningen). Dette vil i hovedsak knyttes til innsatsen i EK-FJLS (Skogbruk) og i SNS.

5.12 Ernæring og mattrygghet

Ministerrådet for fiskeri, havbruk, jordbruk, næringsmiddel og skogbruk (MR-FJLS) og Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk (MR-S) sin handlingsplan for bedre helse og livskvalitet gjennom mat og fysisk aktivitet inneholder visjoner fram til 2021. Et viktig tiltak i handlingsplanen er å utvikle et felles nordisk system for å overvåke kostvaner, fysisk aktivitet og overvekt i Norden. Dette er viktig for å kunne følge utviklingen over tid og sammenligne situasjonen i de nordiske land.

Det er gjennomført en nullpunktmåling blant barn og voksne i alle land i 2011. En rekke resultater fra denne målingen ble lagt fram på den nordiske ernæringskongressen på Island i juni 2012 og på sommermøtet for MR-FJLS 2012. Resultater fra dette systemet skal bl.a. brukes til å vurdere effekten av politiske tiltak opp mot mål og visjoner i handlingsplanen. En felles nordisk monitoringsmetode kan gi et viktig bidrag til arbeidet i EU og WHO og påvirke planleggingen i EU på området. Neste monitoringsundersøkelse skal gjennomføres i 2014.

Norge, Sverige og Danmark innførte den felles nordiske ernæringsmerkeordningen Nøkkelhullet som en felles frivillig merkeordning for sunne matvarer i 2009. Island sluttet seg til ordningen i 2013. Merkeordningen er en videreutvik-

ling av den svenske merkeordningen, som har vært i bruk i Sverige siden 1989. Det er utarbeidet felles kriterier for bruk av merket. Det arbeides nå med å revidere merkeordningen, blant annet med nye og skjerpede krav til maksimalt saltinnhold. Forslag til revidert forskrift har vært på høring, og ny forskrift planlegges å tre i kraft i desember 2014. Landene har også samarbeidet tett om kommunikasjon rundt ordningen, blant annet om budskap, brosjyremateriell og undersøkelser om kjennskapet til ordningen blant forbrukerne. I Danmark og Sverige er nøkkelhullordningen innført i serveringsmarkedet. Norge vil avvente erfaringer fra Danmark og Sverige som grunnlag for å vurdere om ordningen også skal innføres i dette markedet her.

Videre er det nå et nordisk samarbeid om kommunikasjonstiltak for å redusere inntaket av salt. Sverige, Danmark, Island og Norge deltar i prosjektet som er støttet av Nordisk ministerråd.

Arbeidet med å revidere de nordiske ernæringsanbefalingene (NNR) fra 2004 ble igangsatt i 2008, og de er nå publisert. NNR danner grunnlaget for arbeidet med ernæringsspørsmål i Norden. Forslag til nye anbefalinger ble presentert ved nordisk ernæringskonferanse i Reykjavik i juni 2012, og de har vært på åpen høring i 2012 og 2013. Kapittel 1-3 ble lansert i oktober 2013, og den fullstendige rapporten i mars 2014. En nordisk workshop om hvordan NNR kan omsettes til enkle kostråd til forbrukeren, ble arrangert i mai 2014.

Ernæringskonferansen ICN2 (International Conference on Nutrition) skal holdes i Roma i november 2014, og arrangører er WHO og FAO. De nordiske land samarbeider om forberedelsene til konferansen, og bl.a. skal nordisk ernæringsarbeid presenteres på konferansen.

Det felles veterinære beredskapssamarbeidet i Norden har fremdeles høy prioritet. Målsettingen er å styrke beredskapen i de nordiske og baltiske land på dyrehelseområdet. I 2013 ble det gjennomført et seminar om ville dyrs rolle som smittereservoar i land rundt Østersjøen. 70 deltakere fra 11 land deltok. Det planlegges nå en beredskapsøvelse i 2015.

På initiativ fra Norge ble det i 2012 avholdt et nordisk-baltisk møte i Oslo med sikte på å diskutere ulike utfordringer knyttet til landenes drikkevannsforsyning. Dette møtet ble fulgt opp gjennom et møte i Sverige i 2013. Norge og Sverige har tatt ansvar for å etablere et nordisk-baltisk nettverk på området, og det tas sikte på at nettverket videreføres med et møte høsten 2014. Det er pekt på en rekke områder der et nærmere samar-

beid mellom landene kunne være hensiktsmessig, og man vil søke å finne mulige samarbeidsprosjekter for nettverket.

Nordisk samarbeid om tilsyn på matområdet er et område med stor nordisk nytte. Den tolvte tilsynskonferansen med omtrent 250 deltakere fra de nordiske tilsynsmyndighetene ble gjennomført i Sverige i januar 2014 med temaet matsvindel. Nordisk samarbeid med tilsynskampanjer har vært gjennomført flere ganger. Den første var på allergener, den neste på nøkkelhull. I 2014 er det en nordisk tilsynskampanje på matkontaktmaterialer. Det er nå blitt tradisjon å ha en nordisk tilsynskampanje annethvert år. Høsten 2013 ble det arrangert nordisk juristkonferanse på Island med fokus på «Better regulation». Her deltok også Kommisjonen, og redegjorde for den gjennomgåelsen og evalueringen av matforordningen som foregår nå. Som en fortsettelse av at det norske formannskapet i 2012 har satt tilsyn med dyrevelferd på dagsordenen, er det planlagt et større seminar om velferd for slaktekyllinger høsten 2014.

Gjennom EØS-avtalen er det etablert et omfattende harmonisert regelverk på matområdet, blant annet for mat, dyr og innsatsvarer. Mattrygghetsområdet er omfattet av EØS-avtalen, og det er etablert omfattende EØS-regelverk blant annet for næringsmiddelhygiene, dyrehelse, dyrevelferd, merking av mat, tilsetningsstoffer og grenseverdier for en rekke uønskede stoffer i mat. Det nordiske samarbeidet kan være en viktig samarbeidskanal både når det gjelder utvikling av regelverk og i forbindelse med tilsyn og håndheving av regelverket.

5.13 Økonomi- og finanspolitikk

Hovedmålene med nordisk samarbeid på det økonomiske og finansielle området er høy og bærekraftig vekst i produksjon og sysselsetting, lav arbeidsledighet, samt lav og stabil prisstigning. Samarbeidet skal videre fremme nordiske interesser internasjonalt. EU-saker har høy prioritet.

Det nordiske samarbeidet mot skatteparadiser har vært en suksess og resultert i at samtlige nordiske land så langt har inngått bilaterale avtaler om informasjonsutveksling med over førti jurisdiksjoner. I løpet av 2013 ble det inngått avtaler med ytterligere tre jurisdiksjoner. Det er besluttet å forlenge prosjektet frem til oktober 2014.

Nedbygging av grensehindre mellom de nordiske landene er et prioritert samarbeidsområde. Saker som har vært tatt opp, har bl.a. omhandlet

den nordiske dobbeltbeskatningsavtalen og oppfølging av rundebordssamtale om merverdiavgift på innførsel av anleggsmaskiner til og fra Norge.

De nordiske statsministrene ga finansministrene i 2011 i oppdrag å utarbeide forslag til hvordan landene kan samordne og forsterke sine innsatser i internasjonale finansinstitusjoner for å fremme grønne investeringer. Dette arbeidet har blitt fulgt opp ved at det er gjennomført flere utredninger. En analyse og sammenligning av generelle virkemidler for å fremme grønne investeringer vil bli gjennomført i 2014 og fulgt opp i 2015.

Samarbeidet innen miljøøkonomiområdet ivaretas av en felles arbeidsgruppe under Embetsmannskomiteen for miljø og Embetsmannskomiteen for økonomi og finanspolitikk. Gruppen er et forum for faglige diskusjoner og gir også muligheter for de nordiske landene til å koordinere forberedelser til internasjonale møter. I 2013 har gruppen bl.a. gjennomført analyser innen områdene økonomiske virkemidler i miljøpolitikken og samfunnsøkonomiske effektivitet innen avfallshåndtering.

Drøfting av regulering og tilsyn i finansmarkedene har de siste par årene hatt en betydelig oppmerksomhet. De nordiske finansministrene oppnevnte i februar 2012 en arbeidsgruppe for blant annet å vurdere ulike forhold ved de kommende kapital- og likviditetskravene for finansinstitusjoner (Basel III/CRD IV-regelverket), den forestående innføringen av dette i nasjonal rett og mulighetene for samarbeid mellom de nordiske land om gjennomføringen av det nye regelverket. Under finansministtermøte i oktober 2013 var vertlandsregulering av kapital- og likviditetskrav ett av emnene.

De nordiske finansministrene vedtok i 2009 at det skulle utgis et nordisk økonomisk tidsskrift *Nordic Economic Policy Review* for en prøveperiode på tre år. I oktober 2013 ble det vedtatt at utgivelsen skal fortsette i ytterligere tre år, og at den politiske relevansen ved tidsskriftet skal styrkes. Det tas sikte på at neste utgave skal foreligge i løpet av 2015. Emnet er foreløpig ikke fastlagt.

Virksomheten til Den nordiske investeringsbanken i 2013

Banken eies av de nordiske og baltiske landene. Norges eierandel i banken er 21,5 prosent. Bankens oppgave er å gi lån og stille garantier til prosjekter som er av interesse for medlemslandene og andre land som mottar slike finansielle tjenester. Lån og garantier skal gis på bankmessige vilkår og være i samsvar med samfunnsøkonomiske

hensyn. Låneaktivitetene omfatter bl.a. investeringslån til virksomheter i to eller flere medlemsland, finansiering av miljø- og infrastrukturinvesteringer, lån til regionalpolitiske kredittinstitusjoner, ordinære investeringslån utenfor Norden, prosjektinvesteringslån til kredittverdige utviklingsland og land i Sentral- og Øst-Europa.

NIBs forvaltningskapital var ved utgangen av 2013 på 23,5 milliarder euro eller om lag 180 milliarder kroner. Bankens samlede utlån og garantier var ved utgangen av 2013 14,7 milliarder euro eller om lag 112 milliarder kroner, hvorav utbetalingene i løpet av året var på 1,9 milliarder euro.

Banken hadde et overskudd på 217 millioner euro eller om lag 1,6 milliarder kroner for regnskapsåret 2013, mot et overskudd på 209 millioner euro året før. Overskuddet har sammenheng med bankens høye rating og den relativt stabile finansielle situasjon i de nordiske landene. Styret har vedtatt at det for 2013 skal betales 55 millioner euro i utbytte til medlemslandene. Resten overføres til de generelle reserverer. Norges andel er 10,1 millioner euro eller omtrent 78 millioner kroner.

5.14 Justissektoren

Det landet som har formannskapet i Nordisk minister råd, er også leder for det årlige justisministermøtet. Høsten 2014 møtes ministrene derfor på Island.

Det nordiske lovsamarbeidet drives fram gjennom kontinuerlig innsats for å utveksle informasjon og erfaringer om lovgivningsarbeid, og for å tilpasse og revidere lovgivningen med sikte på størst mulig sammenfall.

Som ledd i arbeidet med å fremme nordisk rettslikhet i forbindelse med gjennomføringen av fellesskapsrettsakter er det utarbeidet en promemoria som forklarer hvordan og i hvilke sammenhenger det samarbeides for å få til like regler i Norden. I EU arbeides det nå med nye regler for personvern og databehandling. Her er det tett samarbeid mellom representantene for de nordiske land.

Et lovforslag om endringer i kjøpsloven og avtaleloven ble vedtatt og sanksjonert i februar 2014 (Prop. 158 LS (2012–2013)). Et siktemål med lovforslaget var å gjøre det mulig for Norge å trekke reservasjonen mot FN-konvensjonen 11. april 1980 om kontrakter for internasjonale løsørekjøp (CISG), del II om avtaleinngåelse. I og med at Danmark, Finland og Sverige hadde trukket sine reservasjoner, stod Norge igjen som den

eneste konvensjonsstaten med reservasjon mot konvensjonens del II. Erklæringen om at Norge trekker reservasjonen er oversendt FN.

Det er foretatt en utredning om overføring til soning i et annet nordisk land av personer som er dømt til samfunnsstraff. Justis- og beredskapsdepartementet arbeider videre med rådene fra denne utredningen og andre spørsmål knyttet til lov om fullbyrdelse av nordiske dommer på straff mv. De nordiske landene drøfter også forutsetningene for et styrket nordisk samarbeid om kapasitetsutnyttelse av soningsplasser i de nordiske land.

Det nordiske politisamarbeidet er under utvikling og påvirkes til en viss grad av prosesser og initiativer i EU. Det er en naturlig konsekvens av at tre av de nordiske landene er medlemmer i EU, mens Island og Norge står utenfor. Blant annet vil den såkalte Prüm-avtalen, som nå er en del av EU-regelverket, være grunnlag for nye tiltak innenfor nordisk politisamarbeid.

I bekjempelsen av organisert kriminalitet i de nordiske land, ikke minst tyverikriminalitet og narkotikalovbrudd knyttet til kriminelle grupperinger fra andre europeiske land, er det nordiske politisamarbeidet sentralt. Dette samarbeidet gjør dessuten de nordiske landene bedre i stand til å oppfylle forpliktelsene som følger av EU-regelverket om politisamarbeid og bekjempelse av kriminalitet.

De nordiske ministrene med ansvar for samfunnssikkerhet og beredskap møtes årlig, senest i Oslo i juni 2014. Her ble det enighet om å arbeide videre for å utvikle felles kapasiteter og legge til rette for felles nordisk innsats ved større hendelser.

Landene vil arbeide for å videreutvikle forutsetningene for å gi og ta imot støtte ved alvorlige ulykker og kriser i Norden. Felles kapasiteter skal særlig rettes mot redningsarbeid for nordiske behov. Denne beredskapen vil kunne inngå i EUs pulje av beredskapskapasiteter og bli brukt i forbindelse med gjensidig assistanse i de nordiske land ved katastrofer. Relevante øvelser skal gjennomføres etter behov.

NORDRED

NORDRED bygger på en rammeavtale mellom Danmark, Finland, Sverige, Island og Norge fra 1989 om samarbeid over territorialgrensene for å hindre eller avgrense skader på mennesker, eiendom eller miljøet ved ulykker. Avtalen skal komplettere andre nordiske, multilaterale, eller bilaterale avtaler på dette området. Sverige har for-

mannskapet i NORDRED for perioden 2012–2015. I denne perioden er prioriterte områder grenseoverskridende samarbeid ved hendelser, erfaringsoverføring og praktisk håndtering av ulike typer ulykker.

Grenseoverskridende nødkommunikasjon

I alle nordiske land blir det bygd og anvendt nasjonale radiokommunikasjonssystemer for nødnettene som bygger på TETRA-teknologi, som gjør det mulig for aktørene å kunne kommunisere og samvirke i ett felles radiosamband.

Norge, ved Direktoratet for nødkommunikasjon (DNK), og Sverige, ved Myndigheten for samhällsskydd och beredskap (MSB), har etablert et samarbeid for å utvikle grenseoverskridende kommunikasjon mellom Nødnett og det svenske nettet Rakel. Samarbeidet involverer også nødetatene (politi, brann og helse) på begge sider av grensen, og skal gi disse aktørene bedre forutsetninger for samarbeid over landegrensene. Dette norsk-svenske samarbeidet er førende for grenseoverskridende kommunikasjon mellom nødnetter, og vil innebære at Norge/Sverige blir de første nasjonene som knytter sine nødnett sammen og gir brukerne mulighet til «roaming» i hverandres nett. På sikt er målet en robust og grenseløs kommunikasjon for nød- og beredskapssituasjoner i hele Norden. Det norsk-svenske samarbeidet vil også bane vei for at også brukerne av de andre nordiske og europeiske TETRA-systemene skal kunne kommunisere og samvirke mer effektivt over landegrensene.

Det norsk-svenske samarbeidet har ført til to internasjonale prosjekter. Nor-Swe ISI-prosjektet er et samarbeidsprosjekt mellom DNK, MSB og de respektive systemleverandørene Airbus for Rakel og Motorola for Nødnett. Prosjektet skal munne ut i at det utvikles grenseoverskridende operabilitet ved å koble sammen Rakel og Nødnett. Det planlegges en felles øvelse i 2016 for å ta i bruk funksjonaliteten i et realistisk scenario for grensesamvirke. Øvelsen skal gjennomføres sammen med nødetatene på begge sider av grensen. ISITEP – Inter System Interoperability for Tetra-TetraPol Networks – er et EU-finansiert prosjekt med 20 partnere med tilsvarende prosjektopplegg som Nor-Swe ISI, men i en større kontekst (Europa). Både Sverige og Norge deltar i dette prosjektet med størst fokus på metodeutvikling og en demonstrasjon av sammenkoblingen som blir tatt fram i det norsk-svenske prosjektet.

5.15 Administrasjon og forvaltning, forbrukerpolitikk, frivillig sektor, flyktninger og migrasjon

Administrasjon og forvaltning

I Nordisk forvaltningspolitisk forum har departementene med ansvar for forvaltningspolitikken i de nordiske land årlige møter for å utveksle erfaringer og diskutere aktuelle saker.

Forbrukerpolitikk

Samarbeidet om forbrukerpolitikk er uformelt og skjer i Embetsmanngruppen for nordisk samarbeid, Nordkons. Samarbeidet dreier seg om informasjons- og erfaringsutveksling, og er en arena for å drøfte EU-saker. BLD deltar også i et nordisk-estisk samarbeid om forbrukerundervisning.

Flyktninger og migrasjon

Formannskapet i Nordisk samrådsgruppe på høyt nivå for flyktningsspørsmål (NSHF) går på omgang mellom de nordiske land. Norge har formannskapet i 2014, og dermed ansvaret for å arrangere to møter: et embetsmøte på våren og et ministermøte på høsten. I formannskapet fokuserer Norge på problemstillinger rundt ID-fastsettelse og retur, herunder problemstillinger rundt Dublin-samarbeidet.

Frivillig sektor

Frivillighet står sentralt i regjeringens politiske plattform. Regjeringen ønsker at frivilligheten skal ha en selvstendig stilling i samfunnet og være mest mulig fri fra politisk styring. Frivilligheten er mer enn målbar innsats, og bidrar til å skape tillit og fellesskap. Samfunn som bygges nedenfra er gode samfunn, og kjennetegnes av at mennesker har tillit til hverandre og tar ansvar for hverandre. Derfor ønsker regjeringen å skape et større rom for frivillige initiativer.

Frivillighet er en viktig bestanddel i det norske sivilsamfunn. Samtidig fører samfunnsendringer til at det frivillige engasjementet endrer form. Tradisjonelt har legitimiteten til det sivile fellesskap vært knyttet til deres demokratiske struktur, til at det gir trening i politisk og demokratisk deltakelse, styrker sosiale bånd, formidler lokalt engasjement og fungerer uavhengig av stat og marked. Forskning tyder på at klassisk frivillig organisering nå er under press fra

flere hold, også i lys av digitalisering og nye sosiale medier.

Et nytt femårig forskningsprogram «Sivilsamfunn og frivillig sektor 2013–2017», skal bidra til ny kunnskap og nye perspektiver, og følge utviklingen på sivilsamfunnsfeltet. Det bygger videre på forskningsprogrammet «Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor» med deltakelse, endringer i frivillig sektor og finansieringsordninger og rammevilkår som hovedforskningstemaer. Et komparativt nordisk/internasjonalt perspektiv skal ivaretas. Forskningsprogrammet er et samarbeid mellom flere departementer, HOD, BLD, ASD og KUD, og retter seg mot hele frivillig sektor. For mer informasjon om forskningsprogrammene, se www.sivilsamfunn.no.

Det er igangsatt en nordisk møteplass på administrativt nivå. Formålet med å møtes er dels å øke kunnskapen om de nordiske landenes arbeid med den statlige politikken på sivilsamfunnsområdet, og dels å diskutere erfaringer på politikkområdet og aktuelle utfordringer.

5.16 Samer og nasjonale minoriteter

Ministrene med ansvar for samiske saker i Finland, Norge og Sverige, og sametingspresidentene i disse landene, har siden 2000 hatt regelmessige møter. Formålet er å styrke og utvikle samefolkets språk, kultur, næringer og samfunnsliv.

Nordisk samisk språkpris, Gollegiella, deles ut for sjette gang høsten 2014. Prisen skal bidra til å fremme, utvikle og bevare det samiske språket i Norge, Sverige, Finland og Russland. Språkprisen er på 15 000 euro, og deles ut annethvert år.

Arbeidet med nordisk samekonvensjon har vært forberedt gjennom det nordiske samarbeidet om samiske saker. På fellesmøtet mellom sametingspresidentene og ministrene for samiske saker i Stockholm høsten 2010 ble det vedtatt å innlede forhandlinger om en nordisk samekonvensjon. Forhandlingene startet i mars 2011, og målet er at de skal sluttføres innen 2016. Den norske forhandlingsdelegasjonen har fem medlemmer. Lederen og to medlemmer er utnevnt av regjeringen, mens to medlemmer er utnevnt etter forslag fra Sametinget. Sametinget skal konsulteres underveis i forhandlingene.

Konvensjonsutkastet ble utarbeidet av en nordisk ekspertgruppe på bakgrunn av de internasjonale dokumentene de tre landene er bundet av, og tar utgangspunkt i at samene er urfolk i Finland, Sverige og Norge.

Samisk parlamentarisk råd (SPR) er samarbeidsorganet mellom sametingene i Finland, Norge og Sverige. Samene i Russland har permanent deltakelse i rådet. Samisk parlamentarisk råd vedtok i 2012 å sette i gang et prøveprosjekt for etablering av et nordisk samisk fag- og ressurs-senter. Prøveprosjektet ble startet 1. januar 2013. Senteret fikk navnet Sámi giellagáldu. De viktigste ansvarsområdene til Sámi giellagáldu er samisk språksamarbeid, språkfaglig arbeid og tilbud om språktjenester til språkbrukere i Finland, Sverige og Norge. Senteret har sammen med sametingene ansvar for å styrke og utvikle det nordiske språksamarbeidet.

Samerådet er en fellessamisk kulturpolitisk og politisk institusjon for samiske organisasjoner i Finland, Norge, Sverige og Russland. Rådet er viktig for å utvikle det grenseoverskridende samarbeidet og for å styrke det internasjonale samarbeidet urfolk imellom og mellom urfolk, myndigheter og andre aktører. Samekonferansen og Samerådet har spilt en viktig rolle i den samepolitiske utviklingen siden de ble opprettet. Den 20. samekonferansen ble avholdt i Murmansk i mai 2013.

Nordisk embetsgruppe for nasjonale minoriteter er et samarbeidsorgan mellom departementene i Sverige, Finland, Danmark og Norge med ansvar for gjennomføring av Europarådets rammekonvensjon om vern av nasjonale minoriteter. Under møtene i gruppen utveksler partene erfaringer og diskuterer aktuelle saker. Finland er vertsland for neste møte i embetsgruppen.

5.17 Samferdsel

Transportsektoren er ikke med i det formaliserte nordiske regjeringssamarbeidet, men det er fremdeles viktig å diskutere aktuelle transportpolitiske problemstillinger og ivareta det gode nettverket som er etablert mellom de nordiske land. Det nordiske regjeringssamarbeidet i transportsektoren legger vekt på å fremme effektiv, konkurransekraftig, sikker og miljøvennlig transport og trafikk i Norden og nærområdene. Det er særlig fokus på områder der land har felles problemstillinger. I tillegg legges det vekt på at samarbeidet skal fremme den politiske debatten og være et forum for erfaringsutveksling. Samarbeidet har bidratt til en positiv utvikling i de nordiske landene.

EØS-spørsmål har fått stadig større oppmerksomhet, og samarbeidet har blant annet tatt sikte på å påvirke transportpolitikken i EU i retning av Den nordlige dimensjon. Aktuelle saker for tiden er bl.a. lønns- og arbeidsforhold i luftfarten, kabo-

tasje/sosiale forhold innen veitransporten og vinterforhold for tungbiltransport.

De senere årene har det vært lagt vekt på økt samarbeid med de baltiske landene. Innenfor rammen av den nåværende samarbeidsmodellen skal det holdes ett møte i året mellom de nordiske og baltiske transportministrene. Det diskuteres aktuelle EU/EØS-saker til EUs transportrådsmøter.

Nordisk samarbeid på transportområdet

Nordisk råd har anbefalt de nordiske landenes regjeringer blant annet å utarbeide en felles nordisk strategi for utvikling og investeringer i transportinfrastruktur. Det samme spørsmålet ble også tatt opp i en interpellasjon til samferdselsministeren i 2013, ved et utvalgsforslag A1568/miljø og senest i en presentasjon fra Nordisk råds rapportører på transport på det uformelle nordisk-baltiske transportministtermøtet i mai 2014. Konklusjonen er fortsatt at det nordiske transportsamarbeidet fungerer tilfredsstillende gjennom dialog og konkrete samarbeidsprosjekter av bi- og multilateral karakter. Det gode nordiske transportsamarbeidet foreslås videreført under de mange samarbeidsarenaer som eksisterer framfor å bygge nye strukturer.

Barents European-Arctic Transport Area (BEATA)

En ekspertarbeidsgruppe ledet av Norge overleverte et forslag til en felles Barents transportplan til transportministrene i Russland, Finland, Sverige og Norge i september 2013. På norsk side har planen blitt kommentert av de nordlige fylkeskommunene og andre sentrale aktører, herunder Sametinget. Samferdselsdepartementet har sendt en samlet tilbakemelding til det finske formannskapet for BEATA, som vil utarbeide et forslag til en kortfattet strategi for oppfølging.

Nordlige Dimensjons Partnerskap for Transport og Logistikk – NDPTL

Partnerskapet har som formål å forbedre grensekryssende transporter mellom landene i den nordlige dimensjon, både ved forbedringer av infrastruktur og gjennom effektivisering av logistikk. Støttefondet som ble opprettet i desember 2012, for studier og analyser som bidrar til å utvikle prosjekter og bringer de nærmere beslutninger, har tildelt midler til de første prosjektene. Norge var blant de første landene som bidro med midler til fondet. Arbeidet i NDPTL baserer seg

på et nettverk av viktige transportforbindelser i og mellom landene i den Nordlige Dimensjon. Nettverket omfatter alle transportformer.

EasyGo

EasyGo er et samarbeid om bompengeneinnkreving mellom Norge, Sverige og Danmark. EasyGo gjør det mulig for både privatbilister og yrkestransportører å kjøre med en og samme brikke (f.eks. AutoPASS-brikken) gjennom alle bompengeanlegg i Skandinavia, i tillegg til mange ferjesamband mellom Danmark, Sverige og Tyskland. På samme måte kan man bruke brikker fra Danmark og Sverige for kjøring i Norge. Denne løsningen er tatt godt imot blant trafikantene, og har samtidig gjort innkrevingen fra utenlandske trafikanter mer effektiv. Bruken av tjenesten har økt jevnt siden oppstarten i 2007, og samlet er det sendt over en milliard kroner i grensekryssende transaksjoner. Hver måned går det omtrent 250 000 passeringer gjennom dette systemet.

I tillegg er Østerrike nå en formell del av EasyGo, og utvidelsen settes i drift i løpet av høsten 2014. Utvidelsen til Østerrike vil bare gjelde tunge kjøretøyer. Det vurderes også å utvide EasyGo til andre land. EasyGo har vært basert på standardene i EU-direktiv 2004/52/EF (EFC-direktivet). Suksessen med EasyGo og den forestående utvidelsen gjør dette til et referanseprosjekt i europeisk sammenheng.

Prosjektet Svinesundsambandet

Ved riksgrensen mellom Norge og Sverige på Svinesund er det skapt et svært godt samarbeid over landegrensene gjennom prosjektet «Svinesundforbindelsen». Svinesundforbindelsen strekker seg fra Nordby i Sverige til Svingenskogen i Norge. Det omfatter to kilometer ny motorvei på svensk side, 4,3 kilometer ny motorvei på norsk side og en 700 meter lang bro mellom dem. Riksgrensen er også EU-grense, og det er bygd tollstasjoner på begge sider. I tillegg er det betalingsstasjoner ved både ny og gammel bro. Prosjektet er finansiert med bompenger på både svensk og norsk side. Det har vært en jevn økning i trafikken siden oppstarten. I 2013 var det 7,4 millioner kjøretøyer som passerte bomstasjonene, dvs. en årsdøgntrafikk på rundt 20 000.

Jernbane

Økt utskipping av jernmalm fra Narvik fører til kapasitetsproblemer på Ofotbanen. I Nasjonal

transportplan for perioden 2014–2023 er det satt av om lag 1,6 mrd. kroner for å øke kapasiteten på banen. Dette vil skje i form av flere og lengre kryssingsspor samt bedre banestrømforsyning. Dersom malmtransportørenes planer skal realiseres fullt ut vil det være behov for ytterligere kapasitetsøkning på Malmbanan/Ofotbanen. Dette understreker behovet for samordnet planlegging, gjennomføring og finansiering på begge sider av grensen med deltakelse fra både myndigheter og selskaper. Samferdselsdepartementet og det svenske Näringsdepartementet vil vurdere nærmere utfordringene knyttet til kapasitetsbehov, finansieringsløsninger og samarbeid på tvers.

Videre har infrastrukturminister Elmsäter-Svård og samferdselsminister Ketil Solvik-Olsen blitt enige om å etablere et samarbeid på administrativt nivå mellom de to lands departementer som skal vurdere mulige tiltak på jernbanestrekningen Oslo-Gøteborg. Mulige finansieringsløsninger og eventuelt bedre organisatoriske løsninger vil også bli vurdert. Tilsvarende arbeid skal også vurderes for strekningene Oslo-Stockholm og Trondheim-Østersund.

Beredskap

Det pågår et nordisk samarbeid om beredskap og krisehåndtering på området vei og veitransport. Danmark, Sverige, Finland, Færøyene og Norge er med. Det blir arrangert en serie fellesøvelser «Bordercrossing» mellom Statens vegvesen, Jernbaneverket og det svenske Trafikverket. Disse øvelsene dekker hele riksgrensen fra Østfold til Finnmark.

I november 2014 arrangerer svenske transportmyndigheter *Nordisk konferens for trafiksamarbeid innom kriseberedskap*. Formålet med konferansen er å legge bedre til rette for samvirke mellom de nordiske landene ved alvorlige hendelser og kriser som berører transportsektoren. Samferdselsdepartementet og flere av transportatene og -selskapene vil delta på konferansen.

Gjennomføringen av «Et felles europeisk luftrom» – North European Functional Airspace Block (NEFAB)

Avtalen om den nordeuropeiske luftromsbløkken mellom Estland, Finland, Latvia og Norge (NEFAB-avtalen) trådt i kraft 23. desember 2012. Samtlige formelle organer ble etablert i begynnelsen av 2013, og det ble gjennomført en rekke møter i disse organene løpet av året for å definere oppgaver, utarbeide arbeidsplaner mv. Det høy-

este styringsorganet – NEFAB-rådet – gjennomførte 4 møter i 2013 under ledelse av Norge. En viktig oppgave for samarbeidet mellom luftfartsmyndighetene i NEFAB har vært å følge med på gjennomføringen av ytelsesplanene for inneværende referanseperiode (2012–2014) og å forberede ytelsesplanen for neste referanseperiode (2015–2019). Tjenesteyterne (Avinor og tilsvarende instanser i øvrige land) konsentrerte seg om forberede etableringen av et felles konsept for såkalt fri ruteføring («Free route airspace») innen utgangen av 2015; noe som skal gjøre det mulig for flyoperatørene å velge ruteføringer som gir kortere flydistanse enn de tradisjonelle faste flyrutetraséene. Dette vil bidra til reduserte brennstofforbruk og utslipp av CO₂, mv. og dermed lavere kostnader. Arbeidet med å definere ytterligere konkrete samarbeidstiltak ble påbegynt i 2013 og vil fortsette i 2014.

Det ble holdt tre møter på departementsnivå mellom landene som deltar i NEFAB og Danmark og Sverige for å drøfte et nærmere samarbeid innenfor dette saksfeltet. Samferdselsministerne i de seks landene undertegnet en intensjonserklæring om dette i mars 2013. Som følge av dette utarbeidet tjenesteyterne i de seks landene en prosjektplan for å etablere et område med fri ruteføring som omfatter luftrommet i alle de seks lan-

dene innen utgangen av 2015, samt en videreutvikling av dette konseptet innen 2018.

Meteorologisk institutt har sammen med tilsvarende aktører i ovennevnte land samt Island etablert et felles konsortium som grunnlag for nærmere samarbeid. De har bl.a. lagt planer for felles produksjon av visse produkter og tjenester, noe som skal bidra til vesentlige kostnadsbesparelser og forbedret kvalitet.

Beredskap mot akutt forurensning – oljevernberedskap

Det er etablert et samarbeid mellom de nordiske landene om varsling og bekjempelse av forurensning på sjøen. Samarbeidet skjer innenfor rammen av avtalen Nordisk avtale om samarbeid vedrørende bekjempelse av forurensning av havet med olje og andre skadelige stoffer. Avtalen følges opp med blant annet årlige øvelser.

Nærings- og fiskeridepartementet

t i l r å r :

Tilråding fra Nærings- og fiskeridepartementet 3. oktober 2014 om Nordisk samarbeid blir sendt Stortinget.

Vedlegg 1**Sammenstilling av budsjettene 2015¹ og 2014
(i millioner DKK)**

	Budsjett	Budsjett	Forskjell	
	2015	2014	+/-	%
1. MR Samarbeidsministrene	251,772	256,910	-5,138	-2,0%
a. Prioriteringsbudsjettet	73,273	74,768	-1,495	-2,0%
b. Internasjonalt samarbeid	73,284	74,780	-1,496	-2,0%
c. Nordisk ministerråds fellesaktiviteter og sekretariatet	105,215	107,362	-2,147	-2,0%
i. Herav sekretariatet (NMRS)	76,640	78,204	-1,564	-2,0%
2. MR Utdanning og forskning	233,616	238,384	-4,768	-2,0%
a. Generelle forsknings- og utdannelsesinitiativer	3,626	2,939	687	23,4%
b. Politikktutvikling mv.	15,252	17,847	-2,595	-14,5%
c. Mobilitets- og nettverksprogrammer	74,616	74,616	0	0,0%
d. Nordforsk (institusjon)	118,522	121,382	-2,860	-2,4%
e. Øvrig forskning	21,600	21,600	0	0,0%
3. MR Helse og sosialpolitikk	39,487	40,293	-806	-2,0%
i. Herav Nordens Velfärdcenter (institusjon)	21,142	21,142	0	0,0%
4. MR Kultur	164,521	167,879	-3,358	-2,0%
a. Generelle kultursatsninger	45,599	46,416	-817	-1,8%
b. Barn og Unge	5,947	6,068	-121	-2,0%
c. Film og Media	34,707	37,207	-2,500	-6,7%
i. Herav NORDICOM (institusjon)	3,144	3,144	0	0,0%
d. Kunstrådet	74,566	74,486	80	0,1%
i. Herav Nordiske Kulturhus (institusjon)	41,847	41,767	80	0,2%
e. Andre kultursatsninger	3,702	3,702	0	0,0%
5. MR Fiskeri, jordbruk, næringsmidler og skogbruk	40,271	41,093	-822	-2,0%
a. Fiskeri	6,106	6,106	0	0,0%
b. Jordbruk	21,981	21,981	0	0,0%
i. Herav NordGen (institusjon)	20,810	20,810	0	0,0%

¹ Generalsekretærens budsjettforslag pr. juni 2014.

	Budsjett	Budsjett	Forskjell	
	2015	2014	+/-	%
c. Næringsmidler	6,404	7,226	-822	-11,4%
d. Skogbruk	5,780	5,780	0	0,0%
6. MR Likestilling	8,741	8,919	-178	-2,0%
7. MR Næring, energi og regionalpolitikk	137,629	140,438	-2,809	-2,0%
a. Næring	94,071	95,991	-1,920	-2,0%
i. Herav Nordisk Innovation (institusjon)	77,176	79,096	-1,920	-2,4%
b. Energi	10,940	11,163	-223	-2,0%
i. Herav Nordisk Energiforskning (institusjon)	6,871	6,971	-100	-1,4%
c. Regional	32,618	33,284	-666	-2,0%
i. Herav Nordregion (institusjon)	11,701	11,701	0	0,0%
8. MR Miljø	43,504	44,392	-888	-2,0%
9. MR Arbeidsliv	13,424	13,698	-274	-2,0%
i. Herav NIVA (institusjon)	3,314	3,314	0	0,0%
10. MR Økonomi- og finanspolitikk	1,783	1,819	-36	-2,0%
11. MR Løvsamarbeid	1,362	1,390	-28	-2,0%
Totalt	936,110	955,215	-19,105	-2,0%

Vedlegg 2**Anbefalinger fra Nytt Norden-rapporten¹***Mer fokus på politikk og strategi i ministersamarbeidet*

- Strategiske gjennomganger
- Flere prioriteringsmidler
- Mer systematisk dialog om internasjonale spørsmål og EU-saker
- Presisering av Nordisk ministerråds beslutningsprosedyrer
- Forankring av embetsmannskomiteenes rolle
- Forenkling av de styrende dokumenters struktur
- Bedre balanse i møtestrukturen
- Benytte den stående beslutningsstrukturen i Nordisk ministerråd
- Styrking av det tverrsektorielle samarbeidet på politisk nivå
- Behandling av rekommandasjoner og fremstillinger fra Nordisk Råd effektiviseres

Nytt nordisk budsjett

- Mål- og resultatstyring
- Styrket årsrapportering
- Målformulering i budsjettprosessen kobles bedre til sektorvis samarbeidsprogrammer
- Mer politikk og fokus på færre og større mål i beslutningsprosessen
- Styrket dialog med Nordisk Råd i budsjettprosessen
- Likestilling av alle sektors budsjettmyndighet

Et effektivt sekretariat

- Generalsekretærens initiativrett- og plikt
- Enklere beslutningsstruktur i sektorene
- Administrative saker delegeres til generalsekretæren
- Krav til saksbehandling i Nordisk ministerråds sekretariat
- Effektivisering av møtegjennomførelsen i Nordisk ministerråd
- Regelforenkling

- Samordnet informasjons- og kommunikasjonsinnsats
- Bedre bruk av nordisk statistikk
- Styrking av det tverrgående samarbeidet i Nordisk ministerråds sekretariat

Mer nordisk nytte av Ministerrådets prosjekt- og programvirksomhet

- Fokus på færre prosjekter og flere sammenhengende programmer
- Sekretariatets administrasjon av prosjekt- og programbevilgninger reduseres
- Justering av retningslinjene for prosjekt- og programbevilgninger
- Utarbeidelse av retningslinjer for bevilgningskontrakter, oppfølging og rapportering.
- Utarbeidelse av retningslinjer for evaluering av programbevilgninger
- Utvikling av en forbedret offentlig prosjektportal for Nordisk ministerråds prosjekter og programmer

Bedre styring av de nordiske institusjoner

- Styreformen for institusjonene endres
- Innføring av et årlig bevilgningsbrev for institusjonene
- Utarbeidelse av retningslinjer for kontakt og praksis for møter mellom styret og embetsmannskomiteene
- Utpeking av styremedlemmer
- Styrking av samarbeidet mellom institusjonene i Oslo
- Etablering av felles systemløsninger
- Mulighet for, i særskilte tilfeller, å forlenge ansettelse på institusjonene med inntil seks måneder ut over de åtte år.
- Introduksjonstilbud for nye styremedlemmer og medarbeidere ved de nordiske institusjoner

¹ Rapporten kan lastes ned: <http://www.norden.org/no/publikasjoner/publikasjoner/2014-415>

Vedlegg 3**Forkortelser**

AEC	Arctic Economic Council
AMAP	Arctic Monitoring and Assessment Programme
BASREC	Baltic Sea Region Energy Co-operation
BEG	Budgetexpertgruppen
EHU	European Humanities University
EK-A	Nordisk embetsmannskomite for arbeidsliv
EK-E	Nordisk embetsmannskomite for energipolitikk
EK-FINANS	Nordisk embetsmannskomite for økonomi- og finanspolitikk
EK-FJLS	Nordisk embetsmannskomite for fiske og havbruk, jordbruk, næringsmidler og Skogbruk
EK-JÄM	Nordisk embetsmannskomite for likestilling
EK-K	Nordisk embetsmannskomite for kulturelt samarbeid
ÄK-LAG	Nordisk embetsmannskomite for lovsamarbeid
EK-M	Nordisk embetsmannskomite for miljøspørsmål
EK-N	Nordisk embetsmannskomite for næringspolitikk
EK-R	Nordisk embetsmannskomite for regionalpolitikk
EK-S	Nordisk embetsmannskomite for helse- og sosialspørsmål
EK-U	Nordisk embetsmannskomite for utdanning og forskning
ENS	Ekspertgruppen Nordens språkråd
FNF	Foreningerne Nordens Forbund
HØGUT	Styregruppen for nordisk samarbejde indenfor højere uddannelse
KKN	Kulturkontakt Nord
LOP	Lønns- og personalutvalget
MR-A	Ministerrådet for arbeidsliv
MR-FINANS	Ministerrådet for økonomi- og finanspolitikk
MR-FJLS	Ministerrådet for fiskeri, jordbruk, næringsmidler og skogbruk
MR-JÄM	Ministerrådet for likestilling
MR-K	Ministerrådet for kultur
MR-LOV	Ministerrådet for lovsamarbeid
MR-M	Ministerrådet for miljø

MR-NER	Ministerrådet for næring, energi og regionalpolitikk
MR-S	Ministerrådet for sosial- og helsepolitikk
MR-U	Ministerrådet for utdanning og forskning
MR-SAM	Ministerrådet for samarbeidsministrene
NAB	Nordiska rådgivande nämnden för energiinformation
NAD	Nordiska nämnden för alkohol- och drogforskning
NAF	Nordisk arbeidsgruppe for fiskeriforskning
NAI	Nordiska Afrikainstitutet
NAPA	Nordens Institut i Grønland
NAR	Nordisk amatørteaterråd
NAMMCO	North Atlantic Marine Mammal Commission
NDBC	Northern Dimension Business Council
NDF	Nordisk utviklingsfond
NDI	Northern Dimension Institute
NDPHS	Northern Dimension Partnership in Public Health and Social Well-Being
NDPTL	Northern Dimension Partnership on Transport and Logistics
NEF	Nordisk energiforskning
NEFCO	Nordic Environment Finance Cooperation (Nordiska miljøfinansieringsbolaget)
NFS	Nordens Fackliga Samorganisation
NFTF	Nordisk Film- og TV-fond
NGB	Nordiska Genbanken
NGH	Nordisk Genbank Husdyr
NHR	Nordisk Handikappolitisk Råd
NHFØ	Nordens Hus på Færøerne
NHV	Nordiska högskolan för folkhälsovetenskap
NIAS	Nordic Institute of Asian Studies
NIB	Nordisk investeringsbank
NICe	Nordisk InnovationsCenter
NIFCA	Nordiska instituttet for samtidskunst
NIFIN	Nordens Institut i Finland
Nifs	Nordisk institutt for sjørett
NMF	Nordisk miljøutviklingsfond
NIKK	Nordisk institutt for kunnskap om kjønn
NIOM	Nordisk institutt for odontologiske materialer
NIPÅ	Nordens institut på Åland
NIVA	Nordiska institutionen för vidareutbildning inom arbetsmiljöområdet

NKB	Nordisk kommitté for bioetik
NKF	Nordiska Konstförbundet
NKJ	Nordiskt Kontaktorgan for Jordbruksforskning
NKR	Nordkalottrådet
NKS	Nordisk kontakt om statsbyggeri
NKV	Nordisk kollegium for viltforskning
NMKL	Nordisk metodikkomité for næringsmidler
NMR	Nordisk ministerråd
NOMESKO	Nordisk medicinalstatistikkomite
NOMUS	Nordiska Musikkommittén
NOPEF	Nordiska Projektexportfonden
NOP-HS	Nordiska publiceringskommittén for humanistiska och samhällsvetenskapliga –tidskrifter
NOPUS	Nordiska utbildningsprogrammet for utveckling av social service
NOR	Nordisk organ for reinforskning
NORA	Nordisk atlantsamarbejde
NORDBUK	Nordisk barne- og ungdomskomite
NORDA	Nordiskt samarbeide om teknisk akkreditering
NORDEFCO	Nordic Defence Cooperation
NORDEX	Nordisk samarbeidskomite for offentlig tilsyn med brannfarlige og eksplosive varer
NORDFORSK	Nordisk forskningsråd
NordGen	Nordisk genressurssenter
NORDICOM	Nordiskt informationscenter for medie- og kommunikationsforskning
NORDITA	Nordic Institute for Theoretical Physics
NORDRED	Det nordiske redningstjenestesamarbeidet
NORDKONS	Nordiskt konsumentsamarbejde
NORDREGIO	Nordic Centre for Spatial Development
NORDVULK	Nordisk vulkanologisk institut
NOREY	Nordens Hus i Reykjavik
NORMET	Samarbetsforum for nordisk metrologi (mätteknik)
NOS-HS	Nordiska samarbetsnämnden for humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning
NOS-M	Nordiska samarbetsnämnden for medicinsk forskning
NOS-N	Nordisk samarbeidsnemnd for naturvitenskap
NOSOSKO	Nordisk socialstatistikkomite
NR	Nordisk Råd
NSfK	Nordisk samarbejdsråd for Kriminologi

NSFP	Nordisk Skovbrugs Frø- og Planteråd
NSH	Nordiska samarbetsorganet för handikappfrågor
NSHF	Nordisk samrådsgruppe på højt niveau for flygtningespørgsmål
NSI	Nordisk samisk institutt
NSK	Nordisk samarbeidskomité
NSS	Nordisk samarbeid innenfor skoleområdet
NSS	Nordiska kommittén för samordning av elektriska säkerhetsfrågor
NSU	Nordisk Sommeruniversitet
NTR	Nordiska träskyddsrådet
NTR	Nordiska tulladministrativa rådet
NUD	Nordisk Uddannelsescenter for Døvblindepersonale
NVC	Nordisk välfärdscenter
NVL	Nordisk nettverk for voksenes læring
NUD	Nordisk Uddannelsescenter for Døvblindepersonale
NUK	Nordiska ungdomskommittén
ODIN	Nordisk skolenet
SLEIPNIR	Rejsestipendieordning for unge kunstnere i Norden under 36 år
SNEIL	Sekretariatet för de nordiska energiinformationsbiblioteken
SNS	SamNordisk Skogsforskning
TFI	Toppforskningsinitiativet for klima, energi og miljø
VALHALLA	Nordisk netværk for børne- og ungdomskultur

Vedlegg 4**Nordisk samarbeid – nettsider**

Nordisk ministerråd	www.norden.org/no/nordisk-ministerraad
Nordisk råd	www.norden.org/no/nordisk-raad
Nordisk internettportal om trygdeytelser i Norden	www.nordsoc.org/no
Grensetjenesten-Morokulien	www.gtm.nu
Nordisk skatteportal	www.nordisketax.net
Hallo Norden (informasjonstjenesten til Nordisk ministerråd)	www.norden.org/no/norden-for-deg
Europaportalen	www.regjeringen.no/europaportalen
Foreningen Norden	www.norden.no

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer fra:
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon
Internett: www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no
Telefon: 22 24 20 00

Opplysninger om abonnement, løssalg og
pris får man hos:
Fagbokforlaget
Postboks 6050, Postterminalen
5892 Bergen
E-post: offpub@fagbokforlaget.no
Telefon: 55 38 66 00
Faks: 55 38 66 01
www.fagbokforlaget.no/offpub

Omslagsillustrasjon: Marianne Gjørsv

Publikasjonen er også tilgjengelig på
www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 10/2014

